

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za metodiku nastave hrvatskog jezika i književnosti

Pravopisna odstupanja u hrvatskim tekstovima
osnovnoškolskih učenika

DIPLOMSKI RAD

12 ECTS bodova

Mentor: dr. sc. Marko Alerić

Studentica: Kristina Presečki

Zagreb, 2015.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Hrvatski jezik u <i>Nastavnom planu i programu za osnovnu školu</i>	4
3. Pravopis u nastavi hrvatskoga jezika i najčešća odstupanja	12
4. Imanentna gramatika i načelo zavičajnosti	15
5. Pravopisni test	17
5.1. Pretpostavke	22
5.2. Sudionici i vrijeme istraživanja	22
5.3. Rezultati	22
5.4. Analiza rezultata.....	38
6. Zaključak.....	44
Sažetak	46
Literatura	47
Prilozi	48

1. Uvod

Problemom pravopisnih odstupanja učenika već su se bavili neki radovi pa je tako i ovaj svojevrsni nastavak na tu temu. Cilj je ovoga rada istražiti i analizirati kako učenici u osnovnim školama ovladavaju pravopisnom normom te kako su pravopisne teme obrađene nastavnim planom i programom. Neka od pitanja koja se postavljaju jesu: koliko je pravopis uopće zastupljen u nastavnom planu i programu; predstavlja li pravopisna norma učenicima problem, ako da, što je tomu uzrok itd.

Prvi dio ovoga rada obrađuje dokument *Nastavni plan i program za osnovnu školu* te se analiziraju sve pravopisne teme koje su njime propisane. U ovome dijelu detaljno će se razraditi propisane pravopisne teme po svim razredima osnovne škole. Drugi dio bavi se istraživanjem koje je provedeno u nekoliko hrvatskih gradova u osmim razredima osnovnih škola. Pretpostavka je da učenici neovisno o imanentnim gramatikama podjednako ovladavaju pravopisnom normom. Bitno je naglasiti da su u ovo istraživanje uključeni učenici svih triju narječja kako bi se potvrdila početna hipoteza. Za potrebe istraživanja sastavljen je test koji se sastoji od riječi i rečenica u kojima se javljaju odstupanja, a zadatak je učenika da ih pronađu i isprave. Treći se dio rada bavi najvećim problemima uočenim prethodnim istraživanjem. Propituje se gdje se javljaju najveća odstupanja, čime se najteže ovladava, što je tomu uzrok te pridaje li se takvim problemima dovoljno pažnje u nastavnom planu i programu.

Pravopisne su teme često vrlo aktualne u jezikoslovlju. Nerijetko se raspravlja o tome kako valja odnosno ne valja pisati, koliko dobro govornici hrvatskoga jezika poznaju pravopisnu normu, gdje se najčešće griješi, gdje su najčešća previranja itd. Ovim radom pokušat će dati odgovor na pitanje koliko su učenici na kraju svoga osnovnoškolskog obrazovanja ovladali pravopisnom normom te koja im pravopisna područja predstavljaju najveći izazov. Kako bi se istražila spomenuta tema, provedeno je testiranje među učenicima osmih razreda u četirima osnovnim školama. Valja napomenuti da se ovakav tip istraživanja već proveo. Doprinos ovoga diplomskog rada jest u tome da će se uz samu provjeru ovladavanja pravopisnom normom usporediti i postoje li razlike među učenicima s obzirom na njihove mjesne govore koji se oslanjaju na štokavski, kajkavski i čakavski. Postavlja se pitanje jesu li neki učenici možebitno uspješniji ili nema velike razlike u ovladavanju pravopisnom normom s obzirom na imanentne gramatike učenika.

2. Hrvatski jezik u *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu*

Mnogo je čimbenika koji utječu na razvoj jezične kulture učenika. Radovan Vidović u svome radu izdvaja šest takvih čimbenika:

- „1. opća kulturna i jezična razina sredine i vremena
2. nastavni plan i program
3. udžbenici i priručnici
4. nastavnik i njegov rad
5. nadzor i stručna pomoć prosvjetno-pedagoške službe
6. učenik, na kojega osim gore navedenih čimbenika djeluju još i roditeljski dom i društvo u kojemu se kreće“¹

O svakome bi se od navedenih čimbenika moglo raspravljati te provesti detaljna analiza, no ovo poglavlje u prvom redu analizira nastavni plan i program. Kako bi se dobio bolji uvid u to kako je organizirana nastava hrvatskoga jezika u osnovnim školama kada su u pitanju pravopisne teme, za potrebe ovoga rada analiziran je dokument *Nastavnog plana i programa za osnovne škole iz 2013. godine*.

Hrvatski jezik, koji dakako spada u obvezni predmet, ima najviše sati od svih obveznih predmeta. Od prvog do šestog razreda hrvatski jezik izvodi se ukupno 175 sati godišnje, a u sedmom i osmom razredu 140 sati godišnje.² Zanimljivo je istaknuti ciljeve i zadaće nastave hrvatskoga jezika. U navedenom dokumentu kao temeljni cilj ističe se osposobljavanje učenika za jezičnu komunikaciju koja će im omogućiti ovladavanje sadržajima svih drugih nastavnih predmeta i uključivanje u cjeloživotno učenje. Razlog zašto se na početku ističe upravo ovaj cilj leži u činjenici da je hrvatski jezik temelj na koji se naslanjaju svi ostali nastavni predmeti te je stoga važno posvetiti posebnu pažnju upravo nastavi hrvatskoga jezika. Učenicima treba posebno naglasiti da je materinskim jezikom nužno ovladati na svim razinama kako bi stekli odnosno razvili jezično-komunikacijske sposobnosti u govoru i pismu te se na taj način aktivno uključili u društvo.

¹ Vidović, Radovan (1969) *Kako ne valja – kako valja pisati*, Zagreb : Matica hrvatska, str. 31.

² *Nastavni plan i program za osnovnu školu (2013)*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Zagreb

Za bolji uvid u to kako je raspoređen broj sati hrvatskoga jezika, valja pogledati tablicu *Nastavnog plana i programa za osnovnu školu*³ koja prikazuje broj sati tjedno po razredima:

NASTAVNI PLAN ZA PROVEDBU NASTAVNOGA PROGRAMA

	NASTAVNI PREDMETI	BROJ SATI TJEDNO (NAJMANJE GODIŠNJE) PO RAZREDIMA							
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
OBVEZNI PREDMETI									
1.	HRVATSKI JEZIK	5 (175)	5 (175)	5 (175)	5 (175)	5 (175)	5 (175)	4 (140)	4 (140)
2.	LIKOVNA KULTURA	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)
3.	GLAZBENA KULTURA	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)
4.	STRANI JEZIK	2 (70)	2 (70)	2 (70)	2 (70)	3 (105)	3 (105)	3 (105)	3 (105)
5.	MATEMATIKA	4 (140)	4 (140)	4 (140)	4 (140)	4 (140)	4 (140)	4 (140)	4 (140)
6.	PRIRODA					1,5 (52,5)	2 (70)		
7.	BIOLOGIJA							2 (70)	2 (70)
8.	KEMIJA							2 (70)	2 (70)
9.	FIZIKA							2 (70)	2 (70)
10.	PRIRODA I DRUŠTVO	2 (70)	2 (70)	2 (70)	3 (105)				
11.	POVIJEST					2 (70)	2 (70)	2 (70)	2 (70)
12.	GEOGRAFIJA					1,5 (52,5)	2 (70)	2 (70)	2 (70)
13.	TEHNIČKA KULTURA					1 (35)	1 (35)	1 (35)	1 (35)
14.	TJELESNA I ZDRAVSTVENA KULTURA	3 (105)	3 (105)	3 (105)	2 (70)	2 (70)	2 (70)	2 (70)	2 (70)
UKUPNO OBVEZNI PREDMETI (REDOVITA NASTAVA)		18 (630)	18 (630)	18 (630)	18 (630)	22 (770)	23 (805)	26 (910)	26 (910)

Slika 1. Nastavni plan za provedbu nastavnoga programa
 Izvor: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=20542> (24.2.2015.)

³ Nastavni plan i program za osnovnu školu (2013), Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Zagreb

Od prvoga do šestoga razreda nastava iz hrvatskoga jezika provodi se pet puta tjedno, dok se u sedmom i osmom provodi četiri puta tjedno. Može se zaključiti da je hrvatski jezik najzastupljeniji predmet tijekom cijeloga osnovnoškolskoga obrazovanja. *Nastavni plan i program za osnovnu školu* ističe kako je hrvatski jezik najuže povezan s ostalim predmetima budući da se sva komunikacija ostvaruje na hrvatskome jeziku. Glavni cilj nastave hrvatskog jezika jest osposobljavanje učenika za jezičnu komunikaciju kako bi ovladali sadržajima svih ostalih nastavnih predmeta te se uključili u cjeloživotno učenje. „Ostvarivanje svrhe i zadaća nastave hrvatskoga jezika uključuje ovladavanje standardnim jezikom, a pridonosi:

- razvoju jezično-komunikacijskih sposobnosti pri govornoj i pisanoj uporabi jezika u svim funkcionalnim stilovima;
- razvoju literarnih sposobnosti, čitateljskih interesa i kulture;
- stvaranju zanimanja i potrebe za sadržajima medijske kulture;
- osvješćivanju važnosti znanja hrvatskoga jezika;
- razvijanju poštovanja prema jeziku hrvatskoga naroda, njegovoj književnosti i kulturi.“⁴

U ovome se radu posebna pažnja posvećuje pisanoj uporabi jezika, odnosno ovladavanju pravopisnom normom tijekom cijeloga osnovnoškolskog obrazovanja, a upravo su zato u istraživanje uključeni učenici osmih razreda budući da se pretpostavlja da su prošli sve predviđene pravopisne teme.

Nadalje, spomenuti dokument ističe sljedeće zadaće nastavnog područja *hrvatski jezik*:

„– osposobljavanje učenika za uspješno snalaženje u svakodnevnim priopćajnim situacijama;

- ovladavanje jezičnim sredstvima potrebnim za uspješnu komunikaciju;
- osvješćivanje potrebe za jezičnim znanjem;
- suzbijanje straha od jezika;
- osvješćivanje razlika između standardnoga jezika i zavičajnih idioma;
- postupno usvajanje hrvatskoga jezičnog standarda.“⁵

Ovim radom htjelo se provjeriti i to koliko zavičajni idiom utječe na ovladavanje standardnim jezikom te ima li razlike u količini pogrešaka učenika iz Zagreba, Vukovara i Hvara, no o ovom će pitanju više riječi biti u narednim poglavljima.

⁴ Nastavni plan i program za osnovnu školu (2013), Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Zagreb

⁵ Ibid.

Jedna od zadataka nastavnog područja *jezično izražavanje* jest stvaranje navika uporabe pravopisnih (ortografskih) norma. *Nastavni plan i program za osnovnu školu* navodi teme svih nastavnih područja po svim razredima, a u nastavku se iznose sve one koje se tiču pravopisne norme.

- Prvi razred

Nastavno područje *jezik* obrađuje teme:

- *Izgovor i pisanje glasova* – posebna se pozornost pridaje glasovima koje većina učenika teže zamjećuje i razlikuje (č, ć, dž, đ, lj, nj, ije/je).
- *Veliko početno slovo* – zadatak je ove teme osposobiti učenike da znaju kako se velikim početnim slovom uvijek piše početna riječ u rečenici i sva imena i prezimena te mjesta u kojem učenik živi.

U nastavnom području *jezično izražavanje* temom *Pisanje – poštivanje pravopisne norme* obrađuje se: veliko slovo na početku rečenice, točka, upitnik i uskličnik. Cilj navedenih tema jest da učenici prvenstveno slušanjem nauče odrediti rečenične granice te da ih nauče pisati u skladu s pravopisnom normom, no isto tako kao obrazovno postignuće navodi se i uvježbavanje pisanja i izgovora najčešćih riječi u kojima se pojavljuju glasovi č, ć, đ, dž, ije/je prema popisu riječi.

- Drugi razred

U nastavnom području *jezik* od pravopisnih tema obrađuje se:

- *Veliko početno slovo* – učenici uče pisati veliko početno slovo u imenima s kojima dolazi u doticaj, imenima ulica, trgova i naseljenih mjesta.
- *Skupovi ije/je/e/i* – cilj je ove teme da učenici nauče pravilno izgovarati i pisati skupove ije/je/e/i u češće rabljenim riječima.
- *Pisanje niječnica* – obrazovno postignuće jest pravilno izgovarati i pisati niječnice (ne i ni) u niječnim izjavnim rečenicama.

Nastavno područje *jezično izražavanje* također je vezano uz poštovanje pravopisne norme, stoga je predviđeno obrazovno postignuće teme *Pisanje – poštivanje pravopisne norme* osvješćivati i primjenjivati prethodna znanja i vještine, pisati višečlana vlastita imena i niječnicu u skladu s pravopisnom normom, kao i uvježbati pisanje i izgovor najčešćih riječi s glasovima č, ć, đ, dž, ije/je prema popisu riječi.

- Treći razred

Pravopisne teme nastavnog područja *jezik* uključuju:

- *Veliko početno slovo* – kao obrazovno postignuće ove teme navodi se primjena pravila o pisanju višečlanih vlastitih imenica u pisanju imena voda i gora u zavičaju, nebeskih tijela, naseljenih mjesta poznata učeniku, nazivima ustanova i poduzeća, škola te kazališta.
- *Izgovor i pisanje č i ć u umanjenicama i uvećanicama* – od učenika se očekuje pravilno izgovarati i pisati č i ć u umanjenicama na -ić, -čić, -čica, kao i u uvećanicama na -čina.
- *Skupovi ije/je/e/i u umanjenicama i uvećanicama* – učenici bi ovom temom trebali ovladati pravilnim izgovorom i pisanjem ije/je/e/i u češće rabljenim riječima.
- *Kratice* – učenici bi trebali naučiti pravilno pisati kratice: r., uč., itd., npr. te češće oznake za mjere.

Tema vezana uz pravopis u nastavnom području jezično izražavanje jest *Pisanje – poštivanje pravopisne norme* te se navode ista obrazovna postignuća kao i u drugome razredu.

- Četvrti razred

U četvrtome se razredu obrađuju iste teme kao i u prethodnome te su obrazovna postignuća jednaka prethodnima. Ovdje bi, međutim, valjalo istaknuti temu koja nije toliko vezana uz pravopis, no tiče se razlikovanja književnoga jezika i zavičajnoga govora. Tema *Književni jezik i zavičajni govor* kao obrazovno postignuće ističe razlikovanje knjiženoga jezika od zavičajnoga govora, određivanje zavičajnoga govora u odnosu na jedno od triju narječja hrvatskoga jezika, i naposljetku usmeno i pisano komuniciranje na svome zavičajnome govoru. Cilj je dakle ukazati učenicima da postoje odstupanja zavičajnoga govora u odnosu na standardni književni jezik, a učenici bi trebali znati kada je primjereno koristiti se standardnim jezikom, istovremeno poštujući svoj zavičajni govor.

Tema *Pisanje – poštivanje pravopisne norme* u četvrtome razredu kao obrazovno postignuće navodi da bi učenici trebali osvješčivati i primjenjivati sva prethodna znanja i vještine, pisati veliko slovo (posvojni pridjevi od vlastitih imena -ov, -ev, -in) u skladu s pravopisnom normom, uvježbati pisanje i izgovor

najčešćih riječi u kojima se pojavljuju glasovi č, ć, đ, dž, ije/je prema popisu riječi te pisati kratice poznatijih višestanih naziva.

Pravopisna se tema obrađuje prvi put i u nastavnom području *medijske kulture* gdje tema *Knjižnica – služenje rječnikom i školskim pravopisom* za obrazovno postignuće navodi sposobnost pronalaska tražene obavijest u školskome rječniku ili pravopisu služeći se kazalom i abecednim redom.

- Peti razred

U petome se razredu prvi put u nastavnom području *jezika* pojavljuje tema *Brojevi* u kojoj je obrazovno postignuće sposobnost prepoznavanja glavnih i rednih brojeva u rečenici, ali i njihovo pisanje u skladu s pravopisom. Ponovno se obrađuje tema velikog početnog slova, no ovoga puta u nazivima kontinenata, država, zemalja, naroda i naseljenih mjesta. Obrazovno je postignuće da učenici ovladaju primjenom pravila o pisanju navedenih naziva u skladu s pravopisnom normom.

Nastavno područje jezičnog izražavanja također obrađuje pravopisne teme:

- *Izgovor i pisanje riječi s glasovima ije, je (umanjenice i komparativi)* – od učenika se očekuje da nauče pravilno izgovarati i pisati umanjene i komparative s obzirom na glasove ije/je te osposobiti ih za služenje pravopisom.
- *Pisanje velikog početnog slova* – ovim programom predviđeno je da učenici nauče primjenjivati pravopisnu normu u pisanju velikoga početnog slova u nazivima planeta, kontinenata, oceana, država, zemalja, naroda i zavičajnih mjesta s obzirom na zavičajnu pripadnost.
- *Rečenični znakovi* – obrazovno postignuće ove teme jest pisati veznike a i ali u rečenicama u skladu s pravopisnom normom, pisati zarez iza usklika na početku rečenice te pisati zarez iza riječi u vokativu.
- *Slušanje, izgovor i pisanje riječi s provedenim glasovnim promjenama* – svrha ove teme jest slušno razlikovati te pravilno izgovarati i pisati riječi u kojima je došlo do pravopisne promjene, također i služiti se pravopisom.

- Šesti razred

U šestome razredu predviđene su sljedeće teme (u vezi s pravopisom) u nastavnom području *jezik*:

- *Rečenični i pravopisni znakovi: trotočka, izostavnik, crtica, zagrada* – ovom temom kod učenika se želi postići da prepoznaju trotočku i zagrade u tekstu kao rečenične znakove, a crticu kao pravopisni znak, očekuje se razumijevanje njihove uporabe, pravilno pisanje trotočke, izostavnika, crtice, zagrade te pravilno pisanje velikog i malog slova iza razgodaka.
- *Veliko početno slovo u imenima pokrajina i krajeva, dijelova naselja, trgova i ulica* – obrazovno postignuće očituje se u pravilnom pisanju velikog početnog slova u višechlanim imenima pokrajina, krajeva i dijelova naselja (gradskih četvrti, dijelova sela, trgova, ulica parkova itd.). Od učenika se ponovno očekuje korištenje pravopisom u pisanju velikog početnog slova.

Nastavno područje jezično izražavanje ponovno donosi temu *Slušanja, izgovora i pisanja riječi s provedenim glasovnim promjenama* gdje se očekuje pravilno izgovaranje i pisanje riječi u kojima je došlo do glasovnih promjena. Ponovno se naglašava da je svrha učenika naučiti se služiti pravopisom. *Čitanje i pisanje trotočke, izostavnika, crtice i zagrade* tema je kojoj je cilj naučiti učenike pravilno upotrebljavati trotočku, pravilno rabiti crticu kao rečenični, ali i pravopisni znak: kao zamjena prijedloga do; udaljenost između dvaju (ili više) mjesta; smjer. Cilj ove teme jest prepoznati te pravilno pisati i govoriti izostavnik i zgradu.

- Sedmi razred

Nastavno područje *jezik* bavi se uglavnom sintaksom, a od pravopisnih tema *Veliko početno slovo u imenima društava, organizacija, udruga, pokreta i javnih skupova* – učenici moraju ovladati pisanjem velikoga početnog slova u najčešćim primjerima.

Nadalje, nastavno područje *jezično izražavanje* navodi teme:

- *Zarez u složenoj rečenici* – cilj je naučiti upotrijebiti zarez u složenoj rečenici u skladu s pravopisom (rečenični niz, inverzija, umetnuta rečenica, vezna sredstva).
- *Upravni govor* – obrazovno je postignuće pisati upravni govor u skladu s pravopisnom normom.
- *Pisanje – poštivanje pravopisne norme* – kao i u nižim razredima, ovoj je temi obrazovno postignuće primijeniti sva prethodna znanja i vještine, odnosno pisati veliko slovo u skladu s pravopisom, uvježbati pisanje i izgovor riječi u kojima se pojavljuju glasovi č, ć, dž, đ, ije, je, zatim pisati kratice u skladu s pravopisom te služiti se pravopisom.

Nakraju, nastavno područje *medijske kulture* svojim programom predviđa temu *Knjižnica*, kojoj je obrazovno postignuće samostalno se služiti referentnom zbirkom: rječnikom, enciklopedijom i pravopisom.

- Osmi razred

Posljednja godina osnovnoškolskog obrazovanja u *Nastavnom planu i programu* obrađuje mnoštvo jezičnih tema od kojih neke imaju veze s poznavanjem pravopisa. Na primjer nastavno područje *jezik* obrađuje teme:

- *Glasovne promjene* – obrazovno postignuće jest uočiti i prepoznati glasovne promjene na jednostavnim primjerima te ih provoditi u govorenju i pisanju.
- *Riječi u kojima se smjenjuju glasovi ije/je/e/i* – učenici trebaju glasovno i pisano razlikovati oblike dvoglasnikom i zamjenskim glasovima; izgovarati i pisati riječi u kojima se smjenjuju ije/je/e/i u skladu s pravopisnom normom; prepoznavati srodne riječi s različitim refleksom u govornika različitih hrvatskih narječja.
- *Osnovna obilježja hrvatskih narječja* – posebno se izdvaja ova tema budući da je povezana s temom ovoga diplomskoga rada. Učenike se upoznaje s hrvatskim narječjima, a cilj je da nauče razlikovati najvažnija obilježja svakoga hrvatskoga narječja i glavne prostore gdje se govore te da budu osposobljeni razlikovati štokavsko narječje od hrvatskoga književnog jezika.
- *Zavičajni govor i narječje prema književnome jeziku* – slično kao i prethodna tema, ova se bavi razlikovanjem zavičajnoga govora i narječja

od književnog jezika, a učenici bi trebali razumjeti odnos i ulogu zavičajnoga govora i narječja prema književnome jeziku.

- *Pisanje višečlanih imena* – obrazovno postignuće ove teme jest poznavati i primjenjivati pravopisna načela o pisanju velikoga slova u višečlanim imenima.

Nastavno područje *jezičnog izražavanja* opet donosi temu *Pisanje – poštivanje pravopisne norme* koja ima isto obrazovno postignuće kao što je navedeno.

Ovaj prikaz tema od prvoga do osmoga razreda pokazuje što je sve *Nastavnim planom i programom* predviđeno obraditi od pravopisnih problema u nastavi hrvatskoga jezika. Može se primijetiti da se od samoga početka učenicima osvještava važnost pravilnoga pisanja te poštovanja pravopisnih pravila. Važno je naglasiti da se pisanje u skladu s pravopisnom normom provlači ne samo u jezičnim nastavnim područjima nego i u književnim te u medijskoj kulturi. Učenici pisanjem lektire, sastavaka i ostalih tekstova uče i uvježbavaju svoje poznavanje pravopisa, odnosno potiče ih se da što bolje ovladaju ortografskim pravilima.

3. Pravopis u nastavi hrvatskoga jezika i najčešća odstupanja

Ovaj rad istražuje koje su najčešće pravopisne pogreške učenika na kraju osnovnoškolskog obrazovanja. Pogreška je „svako odstupanje od pravopisne, gramatičke, leksičke i stilističke norme hrvatskoga standardnoga jezika.“⁶ Prema tome, Rosandić ih dijeli u nekoliko skupina:

1. “gramatičke pogreške (morfološke, sintaktičke, tvorbene);
2. leksičke pogreške;
3. stilističke pogreške;
4. pravopisne pogreške.”⁷

U ovom radu zanimaju nas samo pravopisne pogreške. Rosandić naglašava da pravopisne pogreške nastaju narušavanjem pravopisnih pravila⁸, a dijele se na *čiste*

⁶ Visinko, Karol (2010) *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika : pisanje*. Zagreb: Školska knjiga, str. 289.

⁷ Rosandić, Dragutin (2002) *Od slova do teksta i metateksta (teorija i praksa pismenoga izražavanja u osnovnoj školi)* : sveučilišni udžbenik, Zagreb : Profil international, str. 97.

pravopisne pogreške i pogreške koje su fonetički i pravopisno uvjetovane, odnosno kombinirane pogreške. Čiste pravopisne pogreške Rosandić povezuje uz „pravopisna pravila o pisanju velikog i malog slova, prilagodbi stranih riječi, sastavljenom i rastavljenom pisanju riječi, rastavljanju riječi na slogove, skraćena, interpunkcija.“⁹ Nadalje, fonetički i gramatički uvjetovane pravopisne pogreške Rosandić povezuje uz pravila o alternacijama ije/je, jednačenje suglasnika, gubljenje suglasnika, gubljenje samoglasnika, glasovne promjene poput palatalizacije, sibilizacije, jotacije, prijeglasa, nepostojano *a*, prelaženje *l u o*, glas *h*, glasove *č i ć, đ i dž*.

Pogreške, prema Težaku, mogu biti lakše i teže¹⁰ pa stoga nastavnik valja biti objektivan pri ocjenjivanju učenikovih tekstova. Primjerice, Težak naglašava da izostavljanje zareza uz vokativ prije petoga razreda, kada učenik ne poznaje gradivo o vokativu, nije ista pogreška kao njegovo izostavljanje nakon petoga razreda kada je učenik to pravilo morao naučiti.

Pavličević-Franić ističe kako su pravopisne pogreške znak niskog stupnja usvojenosti pravopisnih pravila hrvatskoga jezika. „Budući da učenik nije dovoljno dobro savladao određeno pravopisno ili gramatičko gradivo, griješit će pri pisanju riječi koje sadrže navedenu problematiku. Ova vrsta pogrešaka javlja se u pisanim radovima kada učenik ne pozna zakonitosti i tvorbe riječi, ne primjenjuje rezultate glasovnih promjena, ne zna pravilo o alternacijama –ije/je/e/i, nenormativno upotrebljava gramatičke kategorije roda, broja, padeža glagolskog vida i vremena, ne zna pisati tuđice, ne zna ustrojiti pravilnu rečenicu hrvatskoga jezika, ne uspijeva uspješno povezati manje jezične jedinice u veće – sintagmu, rečenicu ili vezani tekst...“¹¹

Postoje brojni radovi koji su se bavili pravopisnim odstupanjima učenika. Vodopija i Smajić¹² provele su istraživanje među učenicima od prvoga do četvrtoga razreda osnovne škole. Autorice su htjele istražiti stanje početne pismenosti koje se uvelike zasniva na imanentnoj gramatici. Zaključile su da je važno upoznati učeničke pogreške kako bi se mogao programirati daljnji rad; kako bi se provela izvjesna odstupanja od propisanog programa; kako

⁸ Rosandić, Dragutin (2002) *Od slova do teksta i metateksta (teorija i praksa pismenoga izražavanja u osnovnoj školi)* : sveučilišni udžbenik, Zagreb : Profil international, str. 99.

⁹ Ibid.

¹⁰ Težak, Stjepko (1998.) *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika, knjiga 2.* Zagreb: Školska knjiga, str. 501.

¹¹ Pavličević-Franić, Dunja (2005) *Komunikacijom do gramatike.* Zagreb : Alfa, str. 169. – 170.

¹² Smajić, Dubravka, Vodopija, Irena (2010) *Najčešće jezične pogreške dječjega pisanoga izraza.* IX. međunarodni kroatistički znanstveni skup, Blažetin, S. (ur.), Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj, Pečuh

bi se utjecalo na promjene nastavnog programa ondje gdje je potrebno; kako bi se potaknule promjene u udžbenicima; kako bi i sami učenici upoznali pogreške; kako bi se nastavnikova komunikacija prilagodila dječjoj.

Josip Miletić i Marija Novaković također su proveli istraživanje¹³ kojim su željeli ispitati poznavanje pravopisa učenika osnovne škole, a poseban je naglasak bio na pravilnu uporabu velikih i malih slova. Autori su istraživanje proveli među učenicima od petoga do osmoga razreda. Istraživanjem se htjelo utvrditi gdje učenici najviše griješe te smanjuje li se broj pogrešaka s višim stupnjem obrazovanja. Rezultati njihova istraživanja pokazali su da se broj pogrešaka doista smanjuje, no, kako sami autori tvrde, zabrinjavajuće je što je prilično velik postotak pogrešaka u svim razredima i u svim područjima uporabe velikog i malog slova. Naglašava se i potreba znatno ozbiljnijeg pristupa pravopisnom gradivu u osnovnoj školi, ali i u srednjoškolskom obrazovanju.

¹³ Miletić, Josip, Novaković, Marija (2009) Istraživanje poznavanja pravopisa učenika osnovne škole s posebnim naglaskom na pravilnu uporabu velikih i malih slova, Hrvatski, god. VII, br. 2, Zagreb

4. Imanentna gramatika i načelo zavičajnosti

S obzirom na to da se istraživanje ovoga rada zasniva na pretpostavci da immanentna gramatika ne utječe na ovladavanje pravopisnom normom, valja definirati što je immanentna gramatika i kako utječe na pravopisnu kompetenciju. Marko Alerić o toj je temi pisao te naglašava kako učenici već imaju svojstvenu – immanentnu gramatiku, a svrha je nastave hrvatskoga jezika ovladati normativnom gramatikom. Kako bi se ta svrha uspješno ostvarila, Alerić ističe kako je potrebno:

- „opisati sličnosti i razlike između immanentne i normativne gramatike,
- odrediti najčešća odstupanja od normativne gramatike,
- opisati metodičke postupke i metode koji bi trebali pridonijeti uspješnijemu poučavanju normativne gramatike,
- odrediti pojam tzv. normativnoga uzorka,
- izraditi normativne uzorke koji bi se mogli primijeniti u nastavnoj praksi.“¹⁴

Alerić definira immanentnu gramatiku kao gramatiku nekog organskog idioma, a budući da postoji više organskih idioma, ona ne označava jedinstvenu kategoriju, drugim riječima, postoji više immanentnih gramatika. S obzirom na individualne osobine svakoga pojedinca i različite uvjete u kojima odrasta, jezični sustav jednog organskog idioma ne mora proizvesti sasvim isti zavičajni idiom. Zavičajni idiom kod svakoga može biti ostvaren na neki drugi način, pa stoga Alerić naglašava kako immanentna gramatika podrazumijeva:

„a) dio koji se podudara s jezičnim sustavom nekoga organskoga, zavičajnoga idioma,

b) dio koji se podudara s jezičnim sustavom nekoga drugog, bližega ili udaljenijega organskoga idioma, s kojim pojedinac češće dolazi u doticaj (što dovodi do isprepletanja više jezičnih sustava),

c) dio koji se podudara sa standardnim idiomom, koji odgovara standardnojezičnoj normi (što dovodi do isprepletanja immanentne i normativne gramatike),

d) dio koji predstavlja novotvorbu izvornoga govornika (ono što je odstupanje u odnosu na njegovu immanentnu gramatiku ili u odnosu na idiom/idiome čija je obilježja u većoj ili manjoj mjeri usvojio).“¹⁵

¹⁴ Alerić, Marko (2006) Imanentna gramatika u ovladavanju standardnojezičnom morfologijom, Lahor 1, 2, str. 190. – 191.

Pojedinci čiji se zavičajni govor ne razlikuje uvelike od standardnog idioma imat će manje problema u ovladavanju normativnom gramatikom, no isto tako lakše će njome ovladati ako je u obitelji bio izloženiji standardnomu idiomu te je pokazivao veći interes za učenje standardnog idioma. Bitno je naglasiti da imanentna gramatika uvelike pomaže u ovladavanju normativnom gramatikom. Učenicima je to istovremeno i isticanje vrijednosti njihova zavičajnoga idioma te vrijednosti koje njegovim posredovanjem primio.¹⁶

Kako bi se učenička imanentna gramatika iskoristila, bitno je primijeniti načelo zavičajnosti u nastavi hrvatskoga jezika. O tome je govorio Težak, koji nastavu hrvatskoga jezika dijeli na osnovna načela, a ističe upravo i načelo zavičajnosti. Navedeno načelo pretpostavlja uporabu zavičajnoga idioma, naročito u početnoj nastavi, no i u svim nastavnim situacijama gdje je poticajno i korisno dopustiti učeniku slobodno izražavanje vlastitim idiomom kako bi najtočnije izrazio svoju misao. Ovo načelo također potiče nastavnika da za vježbe pismenog i usmenog izražavanja pronalazi teme u najbližoj okolini, zavičajnoj kulturi i problematici učenikova kraja.¹⁷

¹⁵ Alerić, Marko (2006) Imanentna gramatika u ovladavanju standardnojezičnom morfologijom, Lahor 1, 2, str. 193.

¹⁶ Ibid., str. 196.

¹⁷ Težak, Stjepko (1996) Teorija i praksa nastave hrvatskog jezika 1, Zagreb : Školska knjiga, str. 97. – 98.

5. Pravopisni test

Za istraživački dio ovoga rada napravljen je pravopisni test. Test se sastojao od sedam zadataka, od kojih je svaki obuhvaćao određenu pravopisnu temu odnosno područje. Prvi zadatak obuhvaća područje riječi s glasovima č/ć, drugi zadatak riječi s glasovima dž/đ, treći zadatak riječi s alternacijama ije/je, četvrti zadatak ispituje poznavanje glasovnih promjena/kontakte fonema, peti zadatak obuhvaća područje zareza, šesti područje velikog i malog slova te posljednji zadatak područje sastavljenog i nesastavljenog pisanja riječi.

Riječi s glasovima č/ć

1. Na praznu crticu upiši č ili ć tako da riječ bude pravilno napisana:

___elav, ___ast, pe___, kamen___i___, ku___a, kr___mar, Gri___, savija___a, sobi___ak, vodi___, logi___ki, ___estica, ___ađa, ko___ija, cvije___e, velja___a, ru___ak, vo___e, op___enit, ___elo, doma___in, p___ela, pla___aju___i, plo___a

Kao što je spomenuto, prvi zadatak ispituje poznavanje pravila o ispravnom pisanju riječi u kojima se pojavljuju glasovi č/ć. Ponuđene su dvadeset i četiri riječi s kojima su se učenici mogli, odnosno trebali susresti u jeziku i govoru.

Riječi s glasovima dž/đ

2. Na praznu crticu upiši dž ili đ tako da riječ bude pravilno napisana:

___em, ___ungla, ___amija, svjedo___ba, ___avao, kamion___ija, u___benik, ___ogirati, ___on, ___umbir, grož___e, ___ep, kan___a, oštrokona___a, glo___em, ro___ak, Madri___anin

Drugi zadatak, slično kao i prvi, ispituje poznavanje riječi u kojima se pojavljuju glasovi dž/đ. Ponuđene su riječi s kojima su se učenici tijekom školovanja trebali susresti.

Alternacije ije/je

3. Na praznu crticu upiši **ije** ili **je** tako da riječ bude pravilno napisana:

prom___njen, b___lina, zv___r, oc___niti, r___šavati, čov___k, pob___da, kor___n,
ispov___daonica, sv___tlucati, d___ca, d___lo, ods___k, razum___ti, zaht___vati,
umr___ti, r___čnik, obav___st, don___ti

Treći zadatak provjerava znanje učenika u području alternacija ije/je. Na isti su način, kao i u prethodnih dvama zadacima, ponuđene poznate riječi te se od učenika zahtijevalo da prepoznaju riječi s glasovnim skupovima *ije* i *je*.

Glasovne promjene

4. Zaokruži slovo ispred **pravilno** napisane riječi:

- a) natčovjek
- b) podšišati
- c) odjedamput
- d) iznatprosječan
- e) odkad
- f) vrabčić
- g) podcijeniti

Četvrti zadatak bio je prepoznati ispravno napisanu riječ s obzirom na glasovne promjene/kontakte fonema. Učenici su morali znati do kojih glasovnih promjena dolazi kako bi pravilno riješili ovakav tip zadatka. U prvome primjeru (*natčovjek*, odnosno ispravno *nadžčovjek*) radi se o glasovnoj promjeni jednačenja po zvučnosti, no samo u izgovoru te se ne zapisuje kada se *d* nađe ispred glasa *č* (*nadžčovjek* < *nadž-* + *čovjek*). Drugi je primjer *podšišati* te je u ovome zadatku ispravno napisan, a radi se o istome pravilu kao i u prethodnome primjeru, no ovoga puta *d* se nalazi ispred glasa *š* (*podšišati* < *pod-* + *šišati*). U trećem je primjeru (*odjedamput*, odnosno *odjedanput*) došlo do promjene jednačenja po mjestu tvorbe koje se ne zapisuje, ali se provodi u izgovoru i to zato što se suglasnik *n* ispred *p* nalazi na

granici dviju osnova (odjedanput < (od)jedan- + put). Četvrta ponuđena riječ bila je *iznatprosječan* (ispravno *iznadprosječan*). Navedeni primjer također provodi jednačenje po zvučnosti kao i u prvim dvama primjerima, no ovdje vrijedi pravilo da se jednačenje ne zapisuje u prefiksu iznad- (iznadprosječan < iznad- + prosječan). Peti primjer bila je pogrešno napisana riječ *odkad*, odnosno ispravno *otkad*. Ponovno se provodi jednačenje po zvučnosti, no ovoga puta i u pismu i to zato što su se zajedno našla dva suglasnika od kojih je prvi zvučni, a drugi bezvučni (otkad < od- + kad). Preposljednja riječ bila je opet pogrešno napisana (*vrapčić*, odnosno *vrapčić*) i ponuđena je kao još jedan primjer jednačenja po zvučnosti u kojemu se glasovna promjena provodi i u pismu. Posljednja, ujedno i točno navedena riječ, bila je *podcijeniti* te je u njoj provedeno jednačenje po zvučnosti i primijenjeno je isto pravilo kao i u prethodnim sličnim primjerima (podcijeniti < pod- + cijeniti).

Zarez

5. U sljedećim rečenicama stavi **zarez** gdje je potrebno:

- a) Ivane kada si stigao?
- b) Da nisi došao tko zna što bi bilo sa mnom.
- c) Sitan ali dinamitan.

Peti zadatak bio je relativno jednostavan. Ponuđene su tri rečenice u kojima su učenici trebali staviti zarez ondje gdje je potrebno. U prvoj rečenici nedostaje zarez nakon riječi u vokativu (*Ivane, kada si stigao?*), u drugoj rečenici zarez dolazi zbog inverzije (*Da nisi došao, tko zna što bi bilo sa mnom.*), a u trećoj rečenici učenici su trebali prepoznati da se ne radi o pravoj suprotnosti, već je riječ o proširenju opisa pa stoga zarez treba izostaviti iako je prisutan suprotni veznik (*Sitan ali dinamitan.*).

Veliko i malo slovo

6. Sljedeće nazive napiši pisanim slovima:

- a) AUSTRO-UGARSKA MONARHIJA _____
- b) MALA KAPELA _____
- c) TRG KRALJA TOMISLAVA _____
- d) ZRINSKO-FRANKOPANSKA ULICA _____
- e) TRG FRANCUSKE REPUBLIKE _____
- f) DALMATINSKA ZAGORA _____
- g) DAN PLANETA ZEMLJE _____

U pretposljednem zadatku učenici su morali ispravno pisanim slovima napisati nazive napisane tiskanim slovima. Ponuđeni su sljedeći primjeri:

a) Austro-Ugarska Monarhija – prema pravilu da se velikim početnim slovom pišu jednorječna zemljopisna imena i sve riječi višerječnih zemljopisnih imena osim prijedloga i veznika u imenima povijesnih država i njihovih državotvornih sastavnica¹⁸;

b) Mala Kapela – prema pravilu da se velikim početnim slovom pišu jednorječna imena te prva riječ i riječ koja je i sama ime ili posvojni pridjev izveden od imena u višerječnim imenima planina, brda, gora, planinskih vrhova¹⁹;

c) Trg kralja Tomislava – prema pravilu da se velikim početnim slovom pišu jednorječna imena te prva riječ i riječ koja je i sama ime ili posvojni pridjev izveden od imena u višerječnim imenima lica, uličnih odvojaka, prilaza, prolaza, stuba, trgova, parkova i slično²⁰;

d) Zrinsko-frankopanska ulica – prema istome pravilu kao u prethodnom primjeru;

e) Trg Francuske Republike – prema istome pravilu kao u prethodnim dvama primjerima;

f) Dalmatinska zagora – prema pravilu da se velikim početnim slovom pišu jednorječna imena te prva riječ i riječ koja je i sama ime ili posvojni pridjev izveden od imena u

¹⁸4.1.2.3. Zemljopisna imena - Hrvatski pravopis. <http://pravopis.hr/pravilo/zemljopisna-imena/98/> (5.9.2015.)

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

višerječnim imenima zemljopisnih područja i pokrajina te u njihovim ustaljenim skraćenim imenima²¹

g) Dan planeta Zemlje – prema pravilu da se velikim početnim slovom pišu jednorječna imena te prva riječ i riječ koja je i sama ime ili posvojni pridjev izveden od imena u višerječnim imenima vjerskih blagdana, državnih praznika i spomendana²².

Sastavljeno i nesastavljeno pisanje riječi

7. Zaokruži slovo ispred riječi koje su napisane u skladu s pravilima pisanja sastavljenog i nesastavljenog pisanja riječi:

- a) sjevero-zapad
- b) video-oprema
- c) staroegipatski
- d) Osman aga
- e) alfa-mužjak
- f) ne dam

Posljednji zadatak ispitivao je koliko dobro učenici osmih razreda znaju sastavljeno odnosno nesastavljeno pisati riječi. Ponuđeno je šest riječi među kojima je trebalo pronaći i zaokružiti slovo ispred riječi koja je napisana u skladu s pravilima pisanja sastavljenog i nesastavljenog pisanja riječi. Prva ponuđena riječ bila je *sjevero-zapad*, odnosno ispravno – *sjeverozapad*. Prema Hrvatskom pravopisu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje pravilo za ovaj primjer jest da se kao jedna riječ pišu dvije sastavnice koje označuju jedan pojam i imaju jedan naglasak te su nastale slaganjem. Drugi primjer bio je *video-oprema* ili ispravno – *videoprema*. Navedena riječ piše se kao jedna jer je nastala dodavanjem hrvatskoga ili stranoga prefiksa ili prefiksoida. Treći je primjer (*staroegipatski*) bio ispravno napisan, a piše se prema pravilu²³ koje glasi da se kao jedna riječ pišu dvije sastavnice koje označuju jedan pojam te imaju jedan naglasak i povezane su spojnikom -o- (*staroegipatski* prema *stari Egipat*). Sljedeći ponuđeni primjer (*Osman aga*, odnosno ispravno *Osman-aga*) piše se sa spojnicom budući da se radi o dvjema sastavnicama od kojih se prva ne sklanja, obje

²¹ 4.1.2.3. Zemljopisna imena - Hrvatski pravopis. <http://pravopis.hr/pravilo/zemljopisna-imena/98/> (5.9.2015.)

²² 4.1.2.5. Ostala imena - Hrvatski pravopis. <http://pravopis.hr/pravilo/ostala-imena/100/> (5.9.2015.)

²³ 5.2.1. Jednorječnice – Hrvatski pravopis. <http://pravopis.hr/pravilo/jednorjecnice/25/> (5.9.2015.)

označavaju jedan pojam, a svaka ima svoj naglasak²⁴. Matičin *Hrvatski pravopis* navodi pravilo²⁵ da se s crticom pišu jednopojmovne složenice bez spojnika -o- kojih su obje sastavnice orijentalnog podrijetla. Peta ponuđena riječ (*alfa-mužjak*) bila je ispravno napisana. Pravopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje navodi isto pravilo kao i za prethodni primjer, dok Matičin Pravopis navodi pravilo koje kaže da se jednopojmovne imeničke složenice pišu sa spojnicom kad je prvi dio slovo ili simbol te se zamijeni riječju (α = alfa). U posljednjem primjeru *ne dam* zadatak učenika bio je prepoznati da se radi o dvjema riječima koje se pišu odvojeno budući da se radi o zanijekanom glagolu.

5.1. Pretpostavke

Budući da se istraživanje provodi među učenicima osmih razreda, očekuje se da će učenici svako zadano područje, odnosno svaku pravopisnu cjelinu, barem dvotrećinski uspješno riješiti. Pretpostavlja se da će učenici neovisno o imanentnim gramatikama podjednako dobro ovladavati pravopisnom normom.

5.2. Sudionici i vrijeme istraživanja

Testiranje se provelo među učenicima osmih razreda osnovnih škola. U ovom su istraživanju sudjelovale četiri osnovne škole: Osnovna škola Dragutina Tadijanovića (8.B razred) iz Zagreba, Osnovna škola bana Josipa Jelačića (8.A i 8.B razred) također iz Zagreba, Osnovna škola Siniše Glavaševića (8.A) iz Vukovara te Osnovna škola Hvar (8.A i 8.B razred) iz Hvara. Ukupno je sudjelovalo šest razreda, odnosno sto dvadeset i jedan učenik.

U navedenim školama rade profesorice hrvatskog jezika koje su ljubazno dopustile provođenje testiranja među svojim učenicima, a posebno treba pohvaliti njihovu spremnost na pomoć i savjet. Testiranje je provedeno krajem školske godine (2014./2015.), odnosno u svibnju, budući da su tada učenici obradili cijelo predviđeno gradivo pa je pretpostavka bila da posjeduju sve znanje potrebno za rješavanje ponuđenog testa.

5.3. Rezultati

U nastavku rada bit će prikazani rezultati riješenih testova. Prvo će biti prikazani rezultati po razredima, a na kraju i usporedna analiza svih razreda po zadacima kako bi se

²⁴ 5.1.3. Pisanje sa spojnicom – Hrvatski pravopis. <http://pravopis.hr/pravilo/pisanje-sa-spojnicom/24/> (5.9.2015.)

²⁵ Badurina, Lada, Marković, Ivan, Mićanović, Krešimir (2008) Hrvatski pravopis. Zagreb : Matica hrvatska, 146. str.

vidjelo gdje su učenici najčešće griješili, odnosno u kojem su području pokazali najviše znanja.

Za svaki je razred prikazana statistika riješenosti pojedinog zadatka te su izdvojeni primjeri na kojima se najmanje odnosno najviše griješilo, za svaki su zadatak navedeni pojedini primjeri s brojem učenika koji su ga pogrešno riješili te postotkom učenika koji su točno riješili. Naveden je ukupan broj učenika i prosjek ostvarenih bodova izražen u postocima.

OŠ Dragutina Tadijanovića, Zagreb: 8.B

Broj učenika: 22

Prvi zadatak (riječi s glasovima č/ć)

Prosjek točnosti: 76,5%

Najčešće greške: **plaćajući** (20 pogrešaka; 9% točnih), **sobičak** (18 pogrešaka; 18% točnih), **općenit** (14 pogrešaka; 36% točnih)

Najmanje grešaka: **cvijeće** (1 pogreška; 95% točnih), **pčela** (2 pogreške; 91% točnih)

Svi učenici ispravno su riješili: **kamenčić** (100% točnih)

Drugi zadatak (riječi s glasovima dž/đ)

Prosjek točnosti: 68%

Najčešće greške: **don** (17 pogrešaka; 22% točnih), **oštrokondža** (17 pogrešaka; 22% točnih), **džogirati** (12 pogrešaka; 45% točnih), **kandža** (12 pogrešaka; 45% točnih)

Najmanje grešaka: **glodem** (1 pogreška; 95% točnih), **džem** (1 pogreška; 95% točnih)

Svi učenici ispravno su riješili: **udžbenik** (100% točnih)

Treći zadatak (alternacije ije/je)

Prosjek točnosti: 68,6%

Najčešće greške: **razumjeti** (12 pogrešaka; 45% točnih), **zahtijevati** (12 pogrešaka; 45% točnih)

Najmanje grešaka: **čovjek** (3 pogreške; 86% točnih), **djeca** (3 pogreške; 86% točnih), **obavijest** (3 pogreške; 86% točnih)

Svi učenici ispravno su riješili: **bjelina**

Četvrti zadatak (glasovne promjene)

Prosjek točnosti: 88%

Najčešće greške: **otkad** (7 pogrešaka; 68% točno), **podcijeniti** (6 pogrešaka; 72% točnih)

Najmanje grešaka: **nadžovjek** (1 pogreška; 95% točnih)

Četiri učenika riješila su ispravno cijeli zadatak.

Peti zadatak (zarez)

Prosjek točnosti: 65%

Najčešće greške: **Sitan ali dinamitan.** (22 pogreške; 0% točnih)

Najmanje grešaka: **Da nisi došao, tko zna što bi bilo sa mnom.** (1 pogreška, 95% točnih)

Svi su učenici ispravno riješili: **Ivane, kada si stigao?**

Šesti zadatak (veliko i malo slovo)

Prosjek točnosti: 57%

Najčešće greške: **Austro-Ugarska Monarhija** (17 pogrešaka; 22% točnih), **Zrinsko-frankopanska ulica** (14 pogrešaka; 36% točnih), **Dan planeta Zemlje** (12 pogrešaka; 45% točnih)

Najmanje grešaka: **Trg kralja Tomislava** (3 pogreške; 86% točnih)

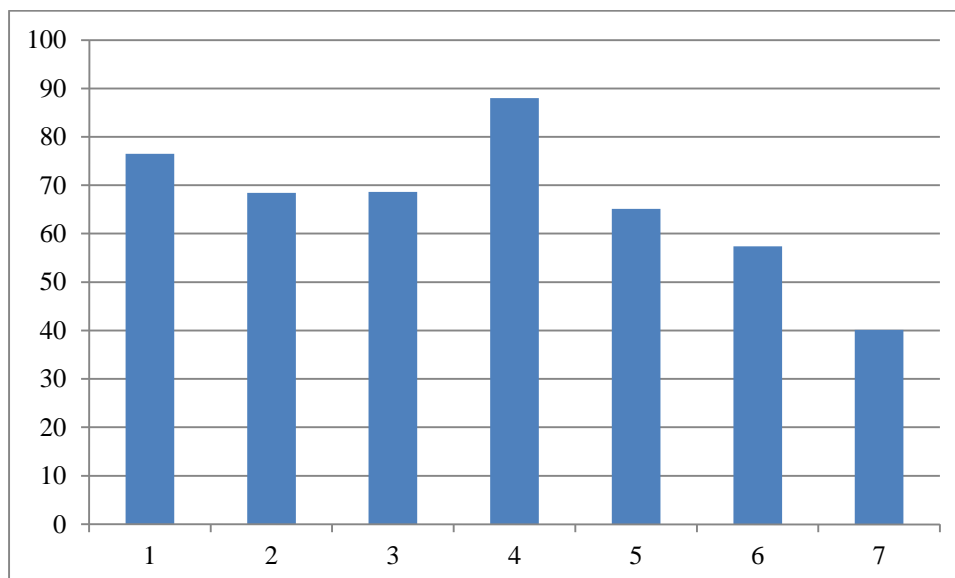
Jedan je učenik cijeli zadatak točno riješio.

Sedmi zadatak (sastavljeno i nesastavljeno pisanje)

Prosjek točnosti: 40%

Najčešće greške: **staroegipatski** (21 pogreška; 4% točnih), **ne dam** (19 pogrešaka, 13% točnih)

Najmanje grešaka: **videooprema** (4 pogreške; 82% točnih)

Prikaz 1. OŠ Dragutina Tadijanovića 8.B, prosjek točnosti po zadacima

Iz ovog prikaza vidljivo da su učenici najbolji rezultat pokazali u četvrtom zadatku koji se bavi glasovnim promjenama (kontaktima fonema), a najlošiji su u sedmom zadatku gdje se ispituje znanje sastavljenog i nesastavljenog pisanja riječi.

OŠ bana Josipa Jelačića, Zagreb: 8.A

Broj učenika: 15

Prvi zadatak (riječi s glasovima č/ć)

Prosjek točnosti: 79%

Najčešće greške: **plaćajući** (13 pogrešaka; 13% točnih), **općenit** (10 pogrešaka; 33% točnih), **sobičak** (9 pogrešaka; 40% točnih)

Najmanje grešaka: **ploča** (1 pogreška; 93% točnih), **pčela** (1 pogreška; 93% točnih), **čelo** (1 pogreška; 93% točnih)

Svi učenici ispravno su riješili: **kamenčić, kuća, krčmar, logički, cvijeće, ručak**

Drugi zadatak (riječi s glasovima dž/đ)

Prosjek točnosti: 65%

Najčešće greške: **kamiondžija** (12 pogrešaka; 20% točnih), **džogirati** (12 pogrešaka; 20% točnih), **oštrokondža** (12 pogrešaka; 20% točnih)

Najmanje grešaka: **glodem** (1 pogreška; 93% točnih), **grožđe** (1 pogreška; 93% točnih), **đavao** (1 pogreška; 93% točnih), **džem** (1 pogreška; 93% točnih)

Svi učenici ispravno su riješili: **udžbenik, rodak**

Treći zadatak (alternacije ije/je)

Prosjek točnosti: 67%

Najčešće greške: **rješavati** (10 pogrešaka; 33% točnih), **donijeti** (8 pogrešaka; 46% točnih)

Najmanje grešaka: **svjetlucati** (2 pogreške; 86% točnih), **umrijeti** (3 pogreške; 80% točnih), **zahtijevati** (3 pogreške; 80% točnih)

Četvrti zadatak (glasovne promjene)

Prosjek točnosti: 83%

Najčešće greške: **podšišati** (6 pogrešaka; 60% točnih), **vrapčić** (6 pogrešaka; 60% točnih)

Svi su učenici ispravno riješili: **podcijeniti, iznadprosječan, nadčovjek**

Jedan je učenik ispravno riješio cijeli zadatak.

Peti zadatak (zarez)

Prosjek točnosti: 84%

Najčešće greške: **Sitan ali dinamitan.** (12 pogrešaka; 20% točnih)

Svi su učenici ispravno riješili: **Ivane, kada si stigao?, Da nisi došao, tko zna što bi bilo sa mnom.**

Šesti zadatak (veliko i malo slovo)

Prosjeak točnosti: 72%

Najčešće greške: **Zrinsko-frankopanska ulica** (10 grešaka; 33% točnih), **Austro-Ugarska Monarhija** (8 pogrešaka; 46% točnih)

Najmanje grešaka: **Trg kralja Tomislava** (1 pogreška, 93% točnih)

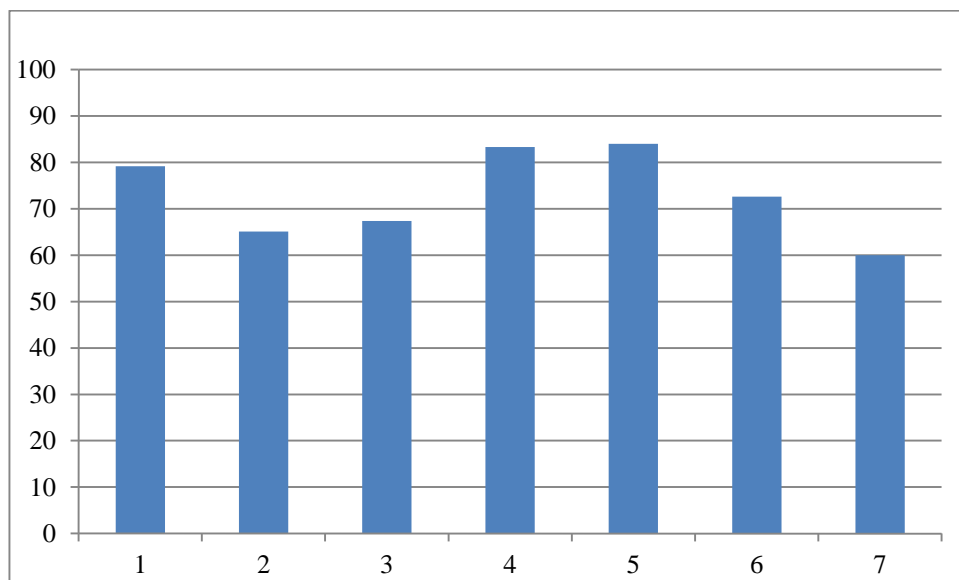
Dva su učenika ispravno riješila cijeli zadatak.

Sedmi zadatak (sastavljeno i nesastavljeno pisanje)

Prosjeak točnosti: 60%

Najčešće greške: **ne dam** (8 pogrešaka; 46% točnih)

Najmanje grešaka: **staroegipatski** (4 pogreške; 73% točnih)

Prikaz 2. OŠ bana Josipa Jelačića 8.A, prosjeak točnosti po zadacima

Učenici su najbolji rezultat pokazali u petom zadatku (zarez), a kao najlošiji su u sedmom zadatku, kao i učenici iz OŠ Dragutina Tadijanovića.

OŠ bana Josipa Jelačića, Zagreb: 8.B

Broj učenika: 21

Prvi zadatak (riječi s glasovima č/ć)

Prosjek točnosti: 82%

Najčešće greške: **placajući** (18 pogrešaka; 14% točnih), **sobičak** (17 pogrešaka; 19% točnih)

Najmanje grešaka: **kuća** (1 pogreška; 95%), **logički** (1 pogreška; 95%), **veljača** (1 pogreška; 95%), **ploča** (1 pogreška; 95%)

Svi učenici ispravno su riješili: **čast, kamenčić, krčmar, čestica, voće, pčela**

Drugi zadatak (riječi s glasovima dž/đ)

Prosjek točnosti: 75%

Najčešće greške: **don** (12 pogrešaka; 42% točnih), **džamija** (10 pogrešaka; 52% točnih), **džogirati** (10 pogrešaka; 52% točnih), **oštokondža** (10 pogrešaka; 52% točnih)

Najmanje grešaka: **rođak** (1 pogreška; 95%), **udžbenik** (1 pogreška; 95%)

Treći zadatak (alternacije ije/je)

Prosjek točnosti: 65%

Najčešće greške: **zahtijevati** (14 pogrešaka; 33% točnih), **ispovjedaonica** (13 pogrešaka; 38% točnih), **rječnik** (12 pogrešaka; 43% točnih)

Najmanje grešaka: **donijeti** (1 pogreška; 95% točnih), **zvijer** (4 pogreške; 80% točnih)

Četvrti zadatak (glasovne promjene)

Prosjek točnosti: 91%

Najčešće greške: **podcijeniti** (7 pogrešaka; 66% točnih), **podšišati** (5 pogrešaka; 76% točnih)

Najmanje grešaka: **odjedanput** (1 pogreška; 95% točnih), **iznadprosječan** (1 pogreška; 95% točnih)

Svi su učenici ispravno riješili: **nadžovjek**

Pet učenika riješilo je ispravno cijeli zadatak.

Peti zadatak (zarez)

Prosjek točnosti: 65%

Najčešće greške: **Sitan ali dinamitan.** (21 pogreška; 0% točnosti)

Najmanje grešaka: **Da nisi došao, tko zna što bi bilo sa mnom.** (1 pogreška; 95% točnih)

Svi su učenici ispravno riješili: **Ivane, kada si stigao?**

Šesti zadatak (veliko i malo slovo)

Prosjek točnosti: 75%

Najčešće greške: **Zrinsko-frankopanska ulica** (17 pogrešaka; 19% točnih), **Mala Kapela** (12 pogrešaka; 42% točnih)

Najmanje grešaka: **Dan planeta Zemlje** (3 pogreške; 86% točnih)

Svi su učenici ispravno riješili: **Trg kralja Tomislava, Dalmatinska zagora**

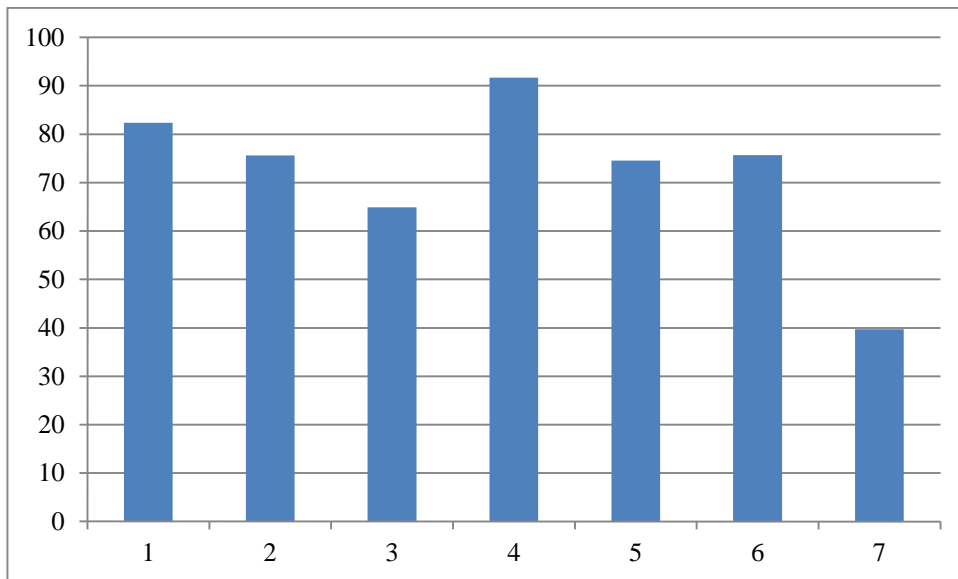
Dva su učenika ispravno riješila cijeli zadatak.

Sedmi zadatak (sastavljeno i nesastavljeno pisanje)

Prosjek točnosti: 40%

Najčešće greške: **alfa-mužjak** (16 pogrešaka; 24% točnih), **Osman-aga** (15 pogrešaka; 28% točnih), **ne dam** (15 pogrešaka; 28% točnih)

Najmanje grešaka: **videoprema** (7 pogrešaka; 66% točnih)

Prikaz 3. OŠ bana Josipa Jelačića 8.B, prosjek točnosti po zadacima

Ponovno je sličan rezultat kao i u prethodnim razredima, najbolji rezultat pokazuje se u zadatku glasovnih promjena, a najlošiji u sastavljenom i nesastavljenom pisanju riječi.

OŠ Siniše Glavaševića, Vukovar: 8.A

Broj učenika: 22

Prvi zadatak (riječi s glasovima č/ć)

Prosjek točnosti: 82%

Najčešće greške: **sobičak** (17 pogrešaka; 23% točnih), **placajući** (14 pogrešaka; 36% točnih)

Najmanje grešaka: **ploča** (1 pogreška; 95% točnih), **pčela** (1 pogreška; 95% točnih), **čelo** (1 pogreška; 95% točnih), **voće** (1 pogreška; 95% točnih), **logički** (1 pogreška; 95% točnih)

Svi učenici ispravno su riješili: **kamenčić, cvijeće, ručak**

Drugi zadatak (riječi s glasovima dž/đ)

Prosjek točnosti: 77%

Najčešće greške: **oštrokondža** (13 pogrešaka; 41% točnih); **kandža** (12 pogrešaka; 45% točnih)

Najmanje grešaka: **džem** (1 pogreška; 95% točnih), **grožde** (1 pogreška; 95% točnih), **glodem** (1 pogreška; 95% točnih)

Svi učenici ispravno su riješili: **udžbenik, rođak**

Treći zadatak (alternacije ije/je)

Prosjek točnosti: 68%

Najčešće greške: **rječnik** (14 pogrešaka; 36% točnih), **odsjek** (13 pogrešaka; 41% točnih), **razumjeti**

Najmanje grešaka: **djeca** (3 pogreške; 86% točnih), **djelo** (4 pogreške; 81% točnih), **zvijer** (4 pogreške; 81% točnih)

Četvrti zadatak (glasovne promjene)

Prosjek točnosti: 95%

Najčešće greške: **podšišati** (8 pogrešaka; 63% točnih)

Najmanje grešaka: **vrapčić** (1 pogreška; 95% točnih)

Svi su učenici ispravno riješili: **iznadprosječan, nadčovjek**

Dvanaest učenika ispravno je riješilo cijeli zadatak.

Peti zadatak (zarez)

Prosjek točnosti: 56%

Najčešće greške: **Sitan ali dinamitan.** (22 pogreške; 0% točnih)

Najmanje grešaka: **Ivane, kada si stigao?** (4 pogreške; 81% točnih), **Da nisi došao, tko zna što bi bilo sa mnom.** (3 pogreške; 86% točnih)

Šesti zadatak (veliko i malo slovo)

Prosjek točnosti: 56%

Najčešće greške: **Austro-Ugarska Monarhija** (18 pogrešaka; 18% točnih), **Mala Kapela** (13 pogrešaka; 41% točnih), **Zrinsko-frankopanska ulica** (13 pogrešaka; 41% točnih), **Trg Francuske Republike** (13 pogrešaka; 41% točnih)

Najmanje grešaka: Trg kralja Tomislava (3 pogreške; 86% točnih), **Dalmatinska zagora** (1 pogreška; 95% točnih)

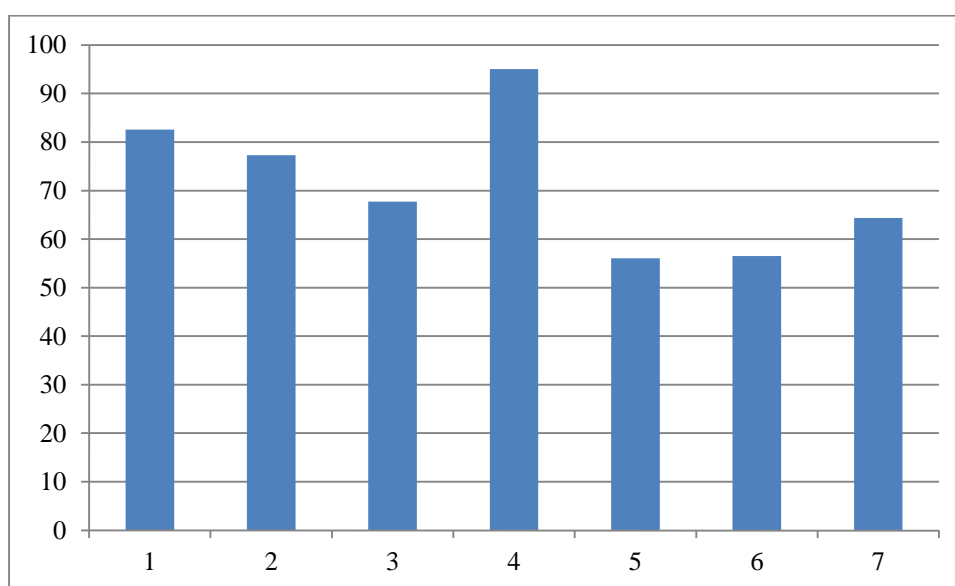
Sedmi zadatak (sastavljeno i nesastavljeno pisanje)

Prosjek točnosti: 64%

Najčešće greške: **alfa-mužjak** (11 pogrešaka; 50% točnih), **sjeverozapad** (10 pogrešaka; 50% točnih)

Najmanje grešaka: **staroegipatski** (4 pogreške; 82% točnih)

Šest učenika ispravno je riješilo cijeli zadatak.

Prikaz 4. OŠ Siniše Glavaševića 8.A, prosjek točnosti po zadacima

Vrlo visok postotak točnosti učenici su pokazali u četvrtom zadatku, kao i učenici iz Zagreba. Najlošije su riješili peti zadatak (zarez).

OŠ Hvar, Hvar: 8.A

Broj učenika: 20

Prvi zadatak (riječi s glasovima č/ć)

Prosjek točnosti: 80%

Najčešće greške: **plaćajući** (20 pogrešaka; 0% točnih), **sobičak** (10 pogrešaka; 50% točnih)

Najmanje grešaka: **čestica** (1 pogreška; 95% točnih), **čađa** (1 pogreška; 95% točnih), **ručak** (1 pogreška; 95% točnih)

Svi učenici ispravno su riješili: **kamenčić, kuća, logički, cvijeće, voće**

Drugi zadatak (riječi s glasovima dž/đ)

Prosjek točnosti: 72%

Najčešće greške: **džamija** (15 pogrešaka, 25% točnih), **oštrokondža** (14 pogrešaka; 30% točnih), **džogirati** (13 pogrešaka; 35% točnih)

Najmanje grešaka: **svjedodžba** (1 pogreška; 95% točnih), **udžbenik** (1 pogreška; 95% točnih), **džep** (1 pogreška; 95% točnih)

Svi učenici ispravno su riješili: **davao, rodak**

Treći zadatak (alternacije ije/je)

Prosjek točnosti: 64%

Najčešće greške: **obavijest** (12 pogrešaka; 40% točnih), **ispovjedaonica** (11 pogrešaka; 45% točnih)

Najmanje grešaka: **bjelina** (3 pogreške; 85% točnih), **zvijer** (2 pogreške; 90% točnih)

Svi učenici ispravno su riješili: **pobjeda**

Četvrti zadatak (glasovne promjene)

Prosjek točnosti: 80%

Najčešće greške: **podšišati** (15 pogrešaka; 25% točnih)

Najmanje grešaka: **vrapčić** (1 pogreška; 95% točnih), **iznadprosječan** (2 pogreške; 90% točnih)

Svi su učenici ispravno riješili: **nadžovjek**

Peti zadatak (zarez)

Prosjek točnosti: 65%

Najčešće greške: **Sitan ali dinamitan.** (19 pogrešaka; 5% točnih)

Najmanje grešaka: **Da nisi došao, tko zna što bi bilo sa mnom.** (2 pogreške; 90% točnih)

Svi su učenici ispravno riješili: **Ivane, kada si stigao?**

Šesti zadatak (veliko i malo slovo)

Prosjek točnosti: 73%

Najčešće greške: **Austro-Ugarska Monarhija** (11 pogrešaka; 45% točnih), **Mala Kapela** (10 pogrešaka; 50% točnih)

Najmanje grešaka: **Trg Francuske Republike** (3 pogreške; 85% točnih), **Trg kralja Tomislava** (2 pogreške; 90% točnih)

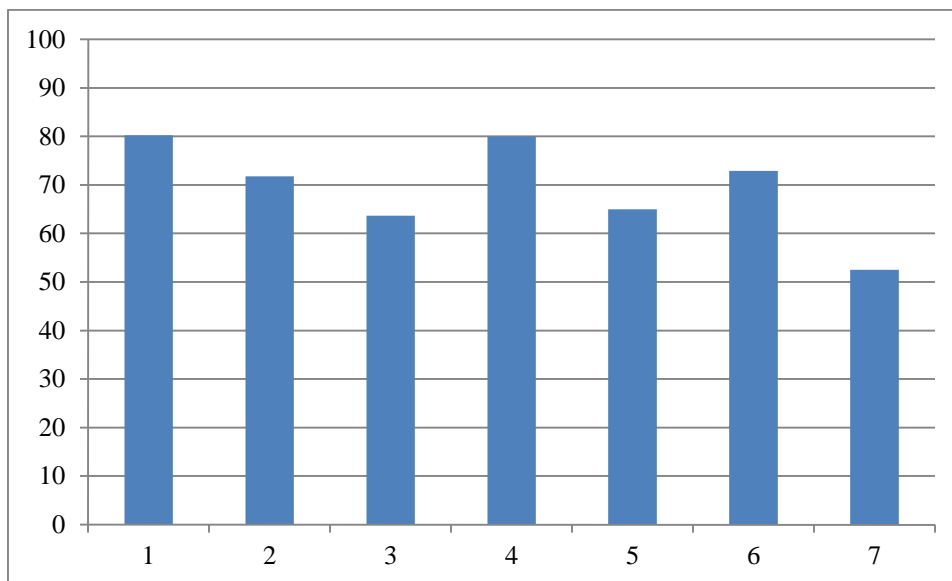
Svi su učenici ispravno riješili: **Dalmatinska zagora**

Sedmi zadatak (sastavljeno i nesastavljeno pisanje)

Prosjek točnosti: 52%

Najčešće greške: **sjevorozapad** (18 pogrešaka; 10% točnih), **ne dam** (15 pogrešaka; 25% točnih)

Najmanje grešaka: **Osman-aga** (2 pogreške; 90% točnih)

Prikaz 5. OŠ Hvar 8.A, prosjek točnosti po zadacima

Učenici 8.A OŠ Hvar najbolje su riješili prvi (riječi s glasovima č/ć) i četvrti zadatak (glasovne promjene/kontakti fonema). U sastavljenom i nesastavljenom pisanju riječi bili si najmanje uspješni.

OŠ Hvar, Hvar: 8.B

Broj učenika: 21

Prvi zadatak (riječi s glasovima č/ć)

Prosjek točnosti: 83%

Najčešće greške: **plaćajući** (19 pogrešaka; 9% točnih), **sobičak** (16 pogrešaka; 24% točnih)

Najmanje grešaka: **kuća** (1 pogreška; 95% točnih), **čađa** (1 pogreška; 95% točnih), **cvijeće** (1 pogreška; 95% točnih)

Svi učenici ispravno su riješili: **čast**, **kamenčić**, **krčmar**, **logički**, **ručak**, **voće**, **čelo**

Dva su učenika ispravno riješila cijeli zadatak.

Drugi zadatak (riječi s glasovima dž/đ)

Prosjek točnosti: 75%

Najčešće greške: **oštrokondža** (15 pogrešaka; 28% točnih), **kandža** (12 pogrešaka; 43% točnih)

Najmanje grešaka: **Madridanin** (4 pogreške; 81% točnih), **glodem** (1 pogreška; 95% točnih)

Svi učenici ispravno su riješili: **đavao, udžbenik, đumbir, džep, rođak**

Treći zadatak (alternacije ije/je)

Prosjek točnosti: 70%

Najčešće greške: **razumjeti** (13 pogrešaka; 38% točnih), **rječnik** (11 pogrešaka; 47% točnih)

Najmanje grešaka: **djeca** (2 pogreške; 90% točnih), **odsjek** (2 pogreške; 90% točnih), **zvijer** (1 pogreška; 95% točnih)

Jedan je učenik ispravno riješio cijeli zadatak.

Četvrti zadatak (glasovne promjene)

Prosjek točnosti: 82%

Najčešće greške: **podšišati** (18 pogrešaka; 14% točnih)

Najmanje grešaka: **otkad** (1 pogreška; 95% točnih)

Svi su učenici ispravno riješili: **odjedanput, iznadprosječan, nadčovjek**

Peti zadatak (zarez)

Prosjek točnosti: 65%

Najčešće greške: **Sitan ali dinamitan.** (21 pogreška; 0% točnih)

Najmanje grešaka: **Da nisi došao, tko zna što bi bilo sa mnom.** (1 pogreška; 95% točnih)

Svi su učenici ispravno riješili: **Ivane, kada si stigao?**

Šesti zadatak (veliko i malo slovo)

Prosjeak točnosti: 73%

Najčešće greške: **Austro-Ugarska Monarhija** (16 pogrešaka; 24% točnih), **Mala Kapela** (10 pogrešaka; 52% točnih)

Najmanje grešaka: **Dalmatinska zagora** (2 pogreške; 90% točnih), **Dan planeta Zemlje** (2 pogreške; 90% točnih)

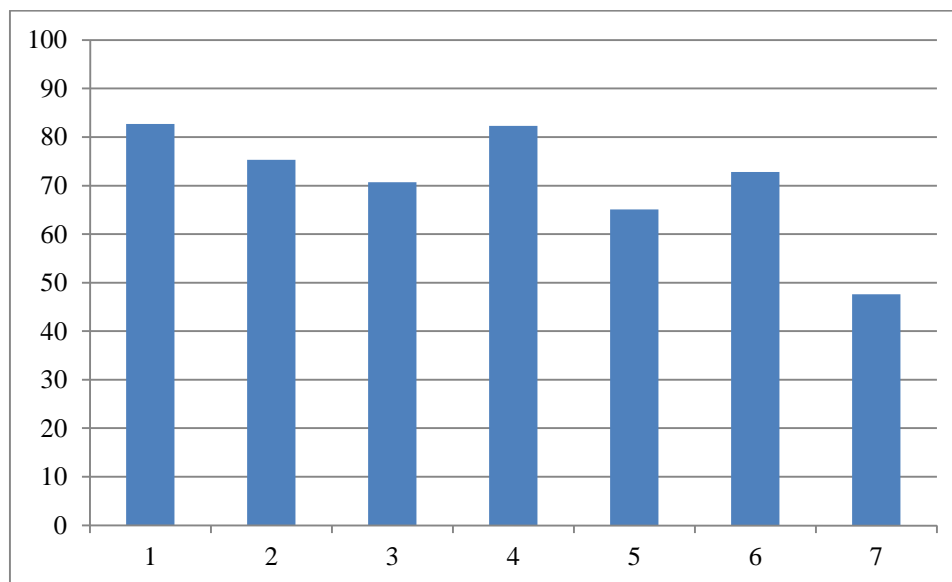
Svi su učenici ispravno riješili: **Trg kralja Tomislava**

Sedmi zadatak (sastavljeno i nesastavljeno pisanje)

Prosjeak točnosti: 48%

Najčešće greške: **sjeverozapad** (17 pogrešaka; 19% točnih), **staroegipatski** (15 pogrešaka; 28% točnih), **alfa-mužjak** (13 pogrešaka; 38% točnih)

Najmanje grešaka: **Osman-aga** (3 pogreške; 85% točnih)

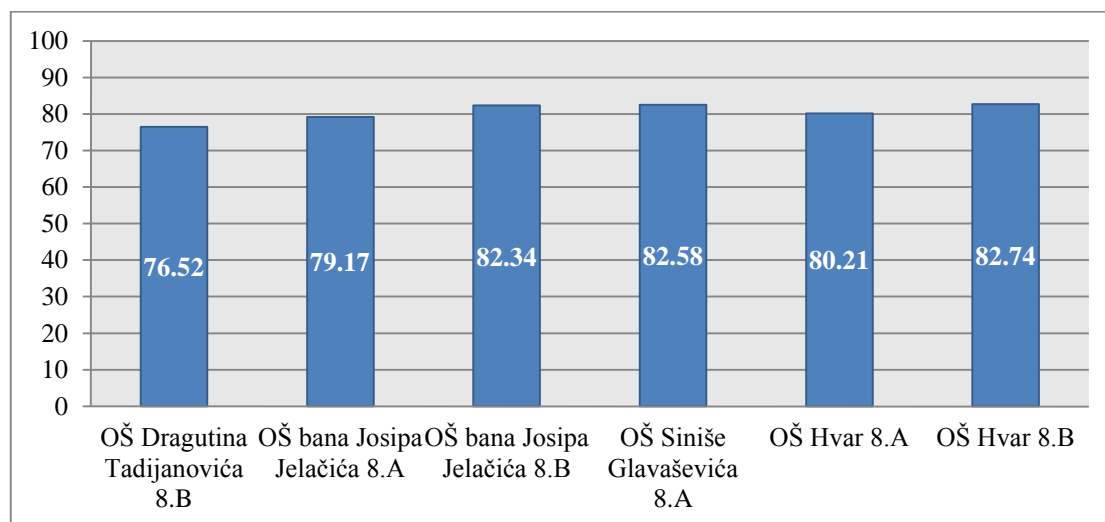

Prikaz 6. OŠ Hvar 8.B, prosjeak točnosti po zadacima

Učenici 8.B OŠ Hvar najbolje su riješili prvi i četvrti zadatak, dok su najmanje uspješni bili u sedmom zadatku.

5.4. Analiza rezultata

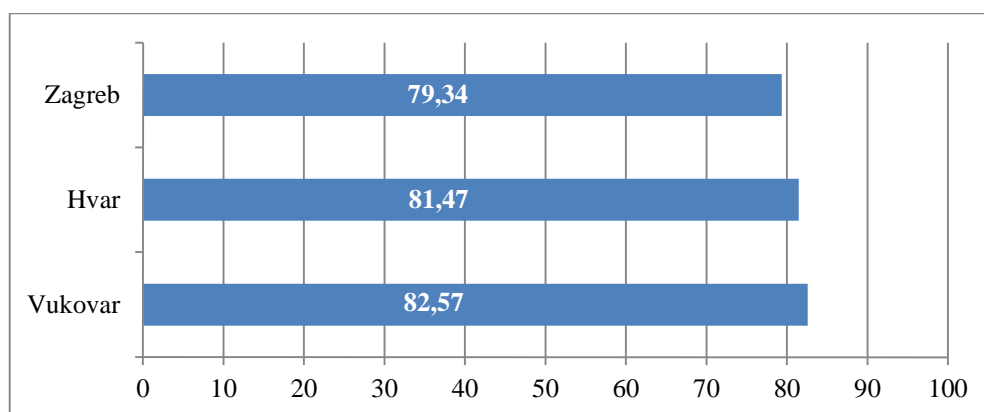
Početna pretpostavka bila je da će učenici biti podjednako uspješni u rješavanju određenih testa te da njihova immanentna gramatika nema velik utjecaj na moguće dobro ili loše ovladavanje pravopisnom normom.

Prikaz 7. Usporedba rezultata prvoga zadatka po razredima

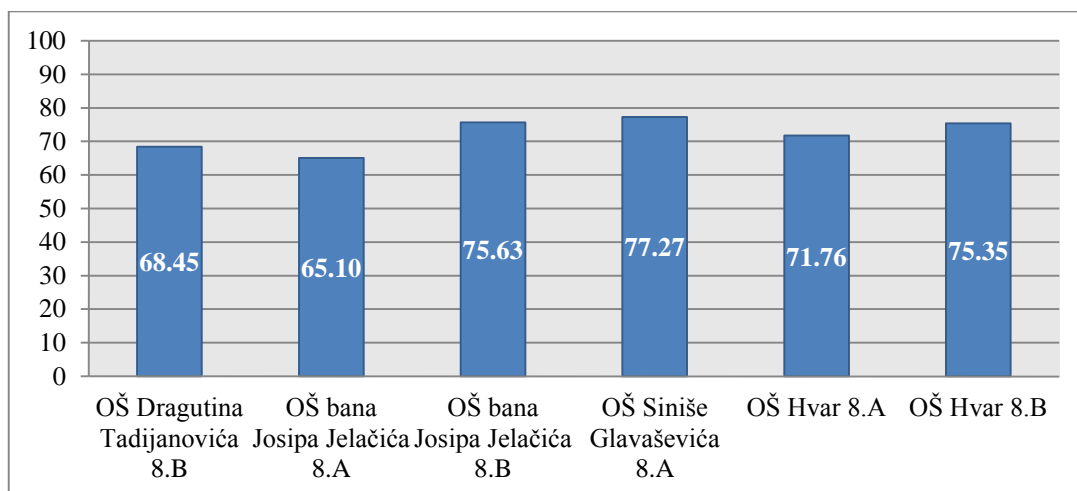
Statistika pokazuje da su učenici prvi zadatak (riječi s glasovima č/ć) relativno dobro riješili, međutim vidljivo je da je 8.B razred hvarske osnovne škole bio malo uspješniji, no zanemarivo (OŠ Siniše Glavaševića: 82,58% prosjek točnosti, OŠ Hvar, 8.B: 82,74%). Može se zaključiti da su najmanje uspješni bili učenici OŠ Dragutina Tadijanovića iz Zagreba, a najuspješniji su bili učenici OŠ Hvar iz Hvara.

Usporedba ostvarenih rezultata po gradovima daje malo drugačije rezultate, prema kojima su učenici vukovarske škole bili najuspješniji u rješavanju prvoga zadatka. No ipak, općenito su svi učenici podjednako dobro i s malim odstupanjima riješili prvi zadatak.

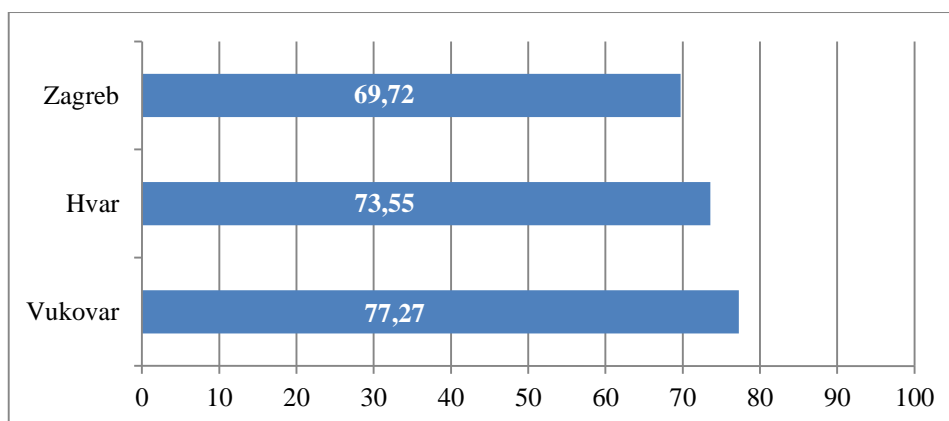
Prikaz 8. Usporedba rezultata prvoga zadatka po gradovima

Učenici vukovarske škole bili su najuspješniji u rješavanju drugoga zadatka, gdje se ispitivalo poznavanje riječi s glasovima dž i đ.

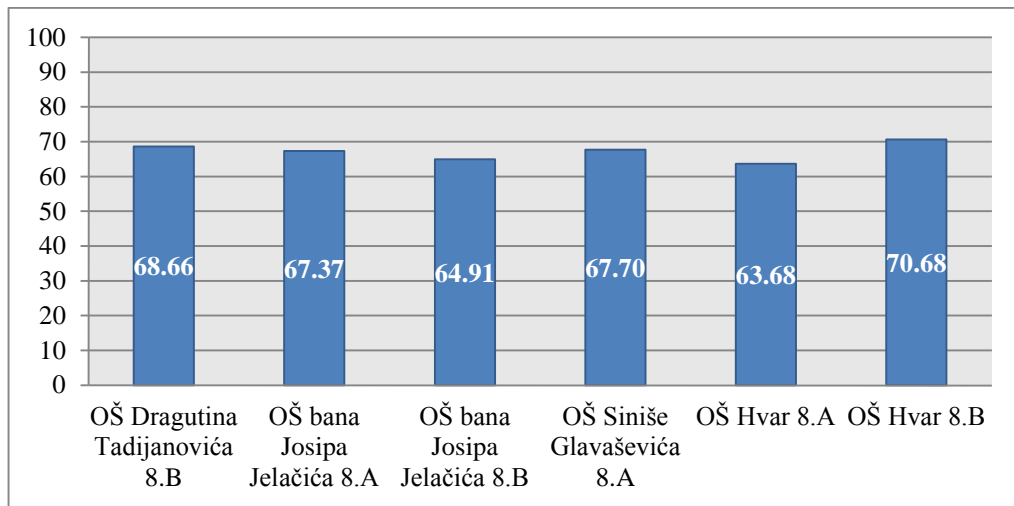
Prikaz 9. Usporedba rezultata drugoga zadatka po razredima

Usporedba po razredima pokazuje da su učenici 8.A razreda OŠ Siniše Glavaševića najuspješnije riješili drugi zadatak (77,27%), a najmanje su uspješni bili učenici 8.A OŠ bana Josipa Jelačića (65,10%). Na razini gradova vukovarska škola također je najuspješnija. Najmanje su uspješni bili učenici zagrebačkog govornog područja. Nema prevelike razlike u odstupanjima.

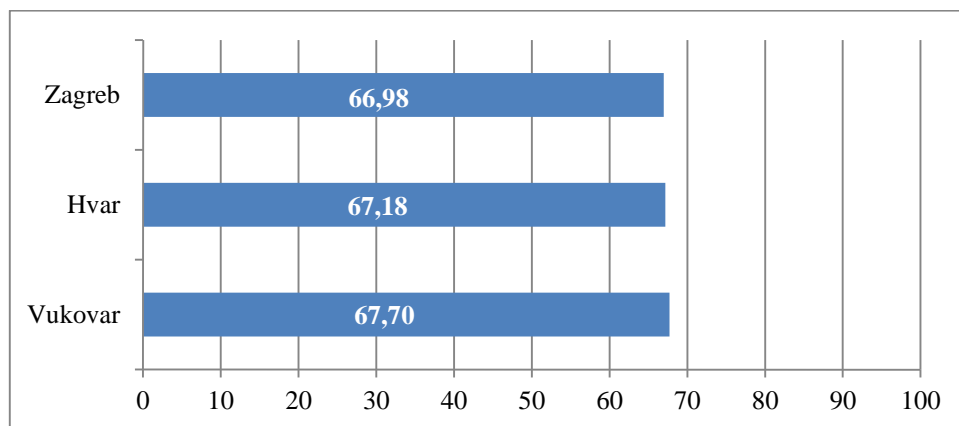
Prikaz 10. Usporedba rezultata drugog zadatka po gradovima

Treći zadatak bavio se alternacijama ije/je. Hipoteza je bila da će učenici podjednako dobro riješiti i ovaj zadatak, a *Prikaz 11* to i potvrđuje.

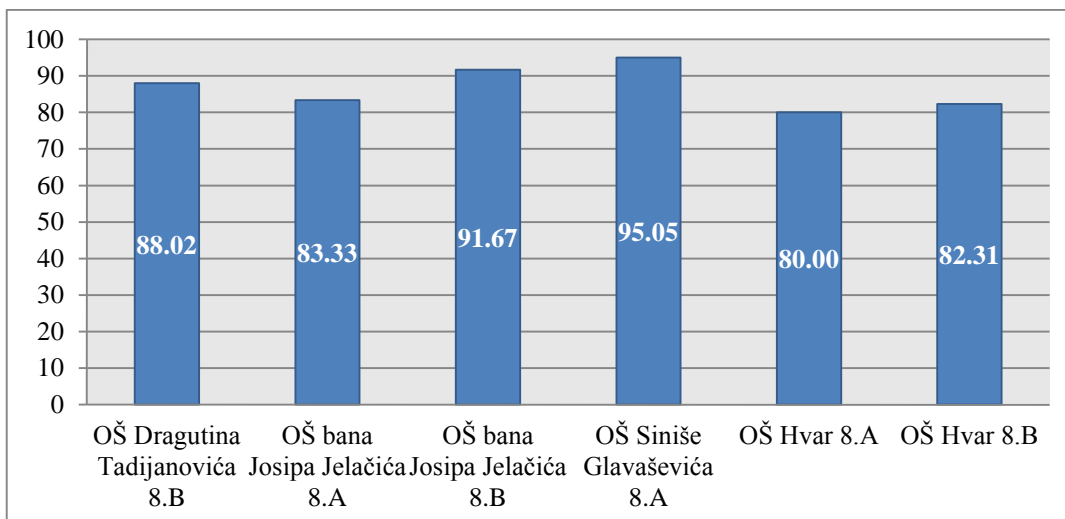
Prikaz 11. Usporedba rezultata trećeg zadatka po razredima

Pogledaju li se rezultati po razredima, može se primijetiti da velikih odstupanja nema, kao ni u prethodnim zadacima. Svi su razredi podjednako uspješni u rješavanju riječi s alternacijama ije/je. Najuspješniji je razred ipak bio 8.B OŠ Hvar sa 70,68% točnosti, a najmanje je uspješan bio 8.A iz iste škole sa 63,68% točnosti. No uzme li se ukupni rezultat, najuspješniji bili su ipak učenici vukovarske škole (67,70%), a najmanje uspješni učenici iz Zagreba (66,98%). Treba ipak naglasiti da je razlika zanemariva, pa se općenito gledajući može zaključiti da svi učenici podjednako ovladavaju pravopisnim područjem alternacija ije/je.

Prikaz 12. Usporedba rezultata trećeg zadatka po gradovima

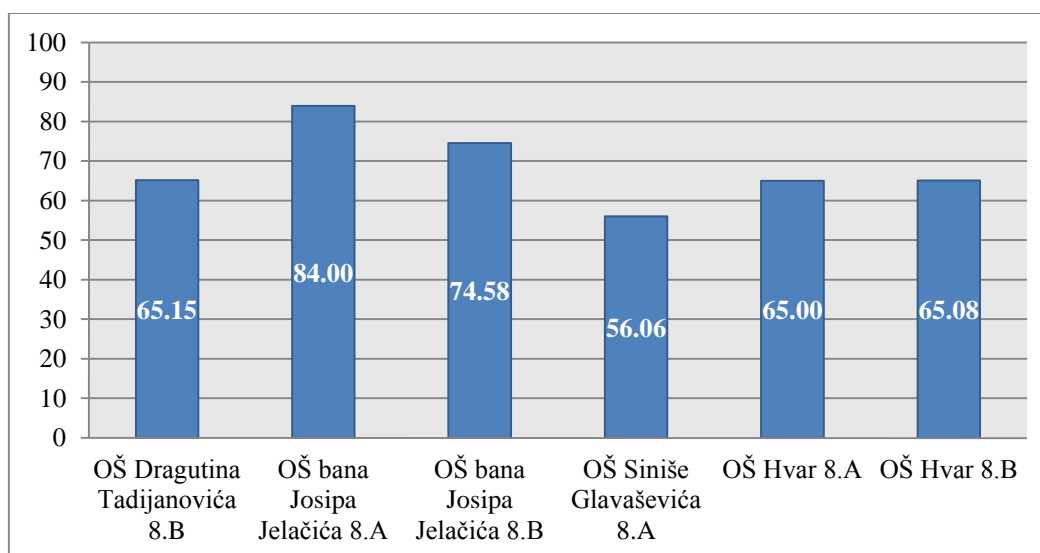
Nadalje, četvrti zadatak ponovno ne pokazuje prevelika odstupanja u rezultatima. Glasovne promjene nisu dio učeničke imanentne gramatike pa ta činjenica ne bi trebala utjecati na uspješnost u rješavanju zadatka.

Prikaz 13. Usporedba rezultata četvrtog zadatka po razredima

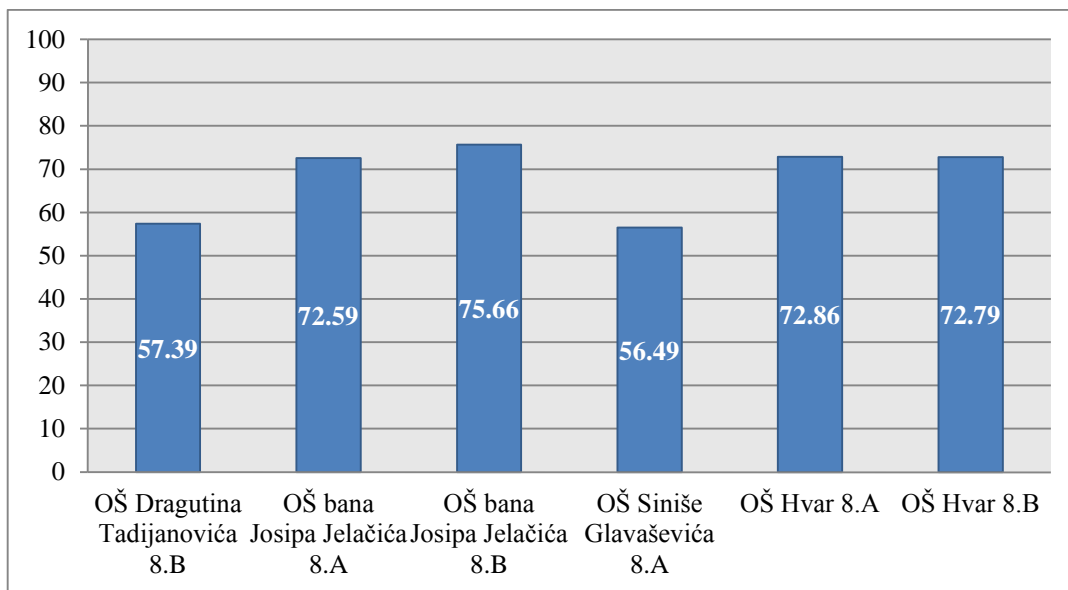
Najuspješniji su opet bili učenici 8.A OŠ Siniše Glavaševića s 95,05% točnosti, a najmanje su uspješni bili učenici 8.A OŠ Hvar s 80% točnosti.

Usporedba rezultata petog zadatka pokazuje malo veća odstupanja po razredima. Najuspješniji su bili učenici 8.A OŠ bana Josipa Jelačića iz Zagreba s 84% točnosti, dok su najmanje uspješni bili ovoga puta učenici OŠ Siniše Glavaševića s 56,06% točnosti.

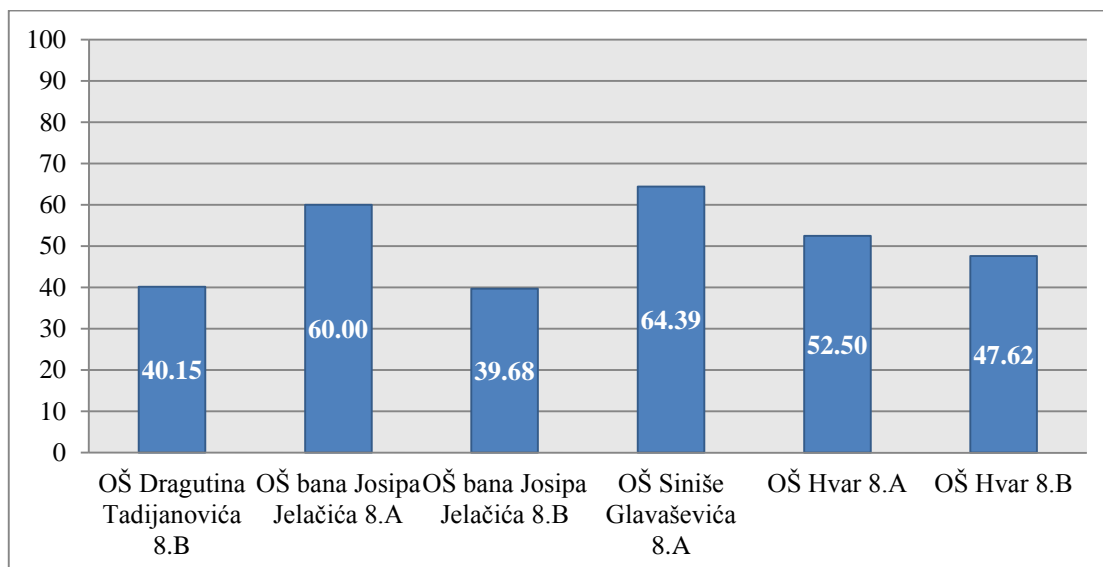
Prikaz 14. Usporedba rezultata petog zadatka po razredima

Najuspješniji učenici u rješavanju šestog zadatka (veliko i malo početno slovo) bili su 8.B razred OŠ bana Josipa Jelačića sa 75,66% točnosti, dok su najmanje upješni ponovno učenici OŠ Siniše Glavaševića s 56,49% točnosti.

Prikaz 15. Usporedba rezultata šestog zadatka po razredima

Sedmi su zadatak učenici svih škola statistički gledano najmanje uspješno riješili. Najbolji su rezultat ostvarili učenici OŠ Siniše Glavaševića sa 64,39% točnosti, dok su najmanje uspješni bili učenici 8.B razreda OŠ bana Josipa Jelačića s 39,68% točnosti.

Prikaz 16. Usporedba rezultata sedmog zadatka po razredima

Ukupno gledajući najbolje rezultate učenici su ostvarili u zadatku s glasovnim promjenama (86,7% točnosti), potom u zadatku s riječima s glasovima č/ć (82,2% točnosti), zatim u zadatku s riječima s glasovima dž/đ (72,2% točnosti), slijedi zadatak sa zarezima (68,3% točnosti), potom zadatak s malim i velikim slovom (67,9% točnosti), u zadatku s

riječima s alternacijama ije/je ostvarili su ukupno 67,1%, a najmanje su ovladali pravopisnim područjem sastavljenog i nesastavljenog pisanja riječi (50,7%).

Najčešće pogreške svih škola po zadacima

Prvi zadatak: plaćajući, sobičak

Drugi zadatak: oštrokondža, džamija, kandža

Treći zadatak: razumjeti, ispovjedaonica, rječnik

Četvrti zadatak: otkad, podšišati

Peti zadatak: Sitan ali dinamitan.

Šesti zadatak: Austro-Ugarska Monarhija, Zrinsko-frankopanska ulica, Mala Kapela

Sedmi zadatak: sjeverozapad, staroegipatski

6. Zaključak

Učenici se s pravopisom susreću već u prvom razredu osnovne škole, počevši o prve stvari koju nauče pisati – vlastito ime. Dakle veliko i malo početno slovo prva je pravopisna tema kojom se bave. Analizom *Nastavnog plana i programa za osnovne škole* moglo se vidjeti kako se pravopisne teme tijekom svakog stupnja obrazovanja nadograđuju i proširuju. Nastava hrvatskog jezika ima najveći broj sati pa se može očekivati kako će učenici na kraju osnovnoškolskog obrazovanja prilično dobro ovladati pravopisnom normom.

Ovim radom htjelo se proučiti kako su učenici osmih razreda osnovne škole, dakle na kraju svoga osnovnoškolskog obrazovanja, ovladali i usvojili pravopisna pravila. U obzir je uzeta i njihova imanentna gramatika s pretpostavkom da ona u toj dobi ne utječe na ovladavanje pravopisnom normom. Ta se pretpostavka zasnivala na činjenici da je normativna gramatika već dovoljno usvojena i pa je ona ta koja bi trebala utjecati na rezultate testova. Početna je pretpostavka i potvrđena te se moglo primijetiti iz usporedne analize rezultata kako nema prevelikih odstupanja među učenicima različitih govornih područja, iako se moglo očekivati da će štokavci (učenici vukovarske škole) puno bolje riješiti zadatke s riječima s glasovima č/ć, dž/đ te alternacije ije/je. Učenici iz Vukovara u spomenutim zadacima jesu pokazali najbolje rezultate, međutim razlika je bila zanemariva pa se može zaključiti da podjednako griješe kao i učenici iz Zagreba i Hvara.

Ponudeni test nastojao je obuhvatiti glavne pravopisne cjeline. Rezultati su pokazali da nekim dijelovima učenici bolje ovladavaju, npr. zadatak s glasovnim promjenama učenici su najuspješnije riješili s rezultatom od 86,7% točnosti, zadatak s riječima s glasovima č/ć riješili su s 82,2% točnosti, zadatak s riječima s glasovima dž/ž riješen je sa 72,2% točnosti, zadatak sa zarezima bio je riješen sa 68,3% točnosti, zatim zadatak s malim i velikim slovom učenici su riješili sa 67,9% točnosti, zadatak s riječima s alternacijama ije/je učenici su riješili sa 67,1% točnosti, a najmanje su bili uspješni u zadatku sa sastavljenim i nesastavljenim pisanjem riječi s 50,7% točnosti.

Iako je uzorak relativno malen, zanimljivo je usporediti znanje učenika iz različitih dijelova Hrvatske. Usporedba rezultata pokazuje da podjednako ovladavaju svim područjima, odnosno nema prevelikih razlika u uspješnosti. Usporedna analiza rezultata prvih triju zadataka pokazuje kako učenička imanentna gramatika ne utječe na bolje odnosno lošije ovladavanje pravopisnom normom budući da nema prevelikih odstupanja. U prvome zadatku

(riječi s glasovima č/ć) razlika između najboljeg i najlošijeg rezultata iznosi svega 3,23%, odnosno uspješnost učenika iz Vukovara jest 82,57%, a učenika iz Zagreba 79,34%. U drugome zadatku (riječi s glasovima dž/đ) razlika je malo veća te iznosi 7,55%, najbolji su učenici iz Vukovara sa 77,27%, a najlošiji učenici iz Zagreba sa 69,72%. Treći zadatak (riječi s alternacijama ije/je) pokazuje najmanju razliku u uspješnosti, svega 0,72%, odnosno Vukovarci sa 67,7% i Zagrepčani sa 66,98%.

Ovaj rad može poslužiti kao primjer kojim bi cjelinama trebalo posvetiti više pažnje u nastavi, primjerice ovo je istraživanje pokazalo da bi se češće trebalo vježbati područje sastavljenog i nesastavljenog pisanja riječi te alternacije ije/je. Ovladavanje pravopisnom normom moglo bi se poboljšati češćim kraćim pismenim provjerama. Navika dobrog pisanja mogla bi potaknuti učenike da bolje ovladaju pravopisnom normom. Bilo bi također vrlo korisno napraviti još jedno veće i sveobuhvatnije istraživanje koje bi poslužilo kao pokazatelj s kojim područjima učenici imaju najviše problema. Na tim bi područjima potom trebalo još više raditi te bi se eventualno problematično gradivo moglo više prilagoditi učeničkim potrebama. Jasno je da nastavnici često nemaju vremena provoditi provjere, no bitno je odrediti prioritete, a visoka razina pismenosti trebala bi svakako biti jedan od glavnih prioriteta pri poučavanju učenika, od kojih će neki u budućnosti postati i dijelom akademske zajednice. Zaključno, ovo istraživanje može biti poticaj da se još više radi da tome da učenici što bolje ovladaju pravopisnom normom te da steknu želju za napretkom. Dobro poučavanje uvjet je za uspješno ovladavanje pravopisnom kompetencijom, stoga su nastavnici ti koji će učenike usmjeravati i poticati da steknu pozitivan stav prema ovladavanju standardnim jezikom.

Sažetak

Ovaj diplomski rad bavio se temom pravopisnih odstupanja učenika na kraju osnovnoškolskog obrazovanja. U početnim poglavljima rada analizira se *Nastavni plan i program za osnovnu školu*, definira se pojam imanentne gramatike, zatim i nekoliko definicija pogreške, navode se i neki radovi koji su se bavili sličnom temom. Za istraživački je dio sastavljen test koji se sastojao od sedam zadataka koji pokrivaju glavna pravopisna područja: riječi s glasovima č/ć, riječi s glasovima dž/ž, riječi s alternacijama ije/je, glasovne promjene/kontakti fonema, zarez, veliko i malo početno slovo te sastavljeno i nesastavljeno pisanje riječi. Testiranje se provelo u četirima osnovnim školama – dvjema iz Zagreba, jednom iz Vukovara i Hvara. Ukupno je sudjelovao sto dvadeset i jedan učenik. Početna pretpostavka potvrđena je ovim istraživanjem, odnosno rezultati su pokazali da učenici neovisno o imanentnoj gramatici podjednako ovladavaju pravopisnom normom. Učenici su najmanje griješili u zadatku s glasovnim promjenama/kontaktima fonema, a najviše u sastavljenom i nesastavljenom pisanju riječi, što ukazuje na potrebu za većim nastojanjem da se poboljša upravo to područje.

Ključne riječi: hrvatski jezik, pravopis, pravopis u nastavi imanentna gramatika, pravopisna norma

Literatura

Alerić, Marko (2006) Imanentna gramatika u ovladavanju standardnojezičnom morfologijom, Lahor 1, 2

Badurina, Lada, Marković, Ivan, Mićanović, Krešimir (2008) *Hrvatski pravopis*. Zagreb : Matica hrvatska

Hrvatski pravopis – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje <http://pravopis.hr/> (5.9.2015.)

Miletić, Josip, Novaković, Marija (2009) Istraživanje poznavanja pravopisa učenika osnovne škole s posebnim naglaskom na pravilnu uporabu velikih i malih slova, *Hrvatski*, god. VII, br. 2, Zagreb

Nastavni plan i program za osnovnu školu (2013), Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Zagreb

Pavličević-Franić, Dunja (2005) *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb : Alfa

Rosandić, Dragutin (2002) *Od slova do teksta i metateksta (teorija i praksa pismenoga izražavanja u osnovnoj školi) : sveučilišni udžbenik*, Zagreb : Profil international

Smajić, Dubravka, Vodopija, Irena (2010) Najčešće jezične pogreške dječjega pisanoga izraza. IX. međunarodni kroatistički znanstveni skup, Blažetin, S. (ur.), Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj, Pečuh

Težak, Stjepko (1996) *Teorija i praksa nastave hrvatskog jezika 1*, Zagreb : Školska knjiga

Težak, Stjepko (1998) *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 2*, Zagreb: Školska knjiga

Vidović, Radovan (1969) *Kako ne valja – kako valja pisati*, Zagreb : Matica hrvatska

Visinko, Karol (2010) *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika : pisanje*, Zagreb: Školska knjiga

Prilozi

Pravopisni test

ŠKOLA _____

RAZRED _____

SPOL (zaokruži): M Ž

8. Na praznu crticu upiši **č** ili **ć** tako da riječ bude pravilno napisana:

__elav, __ast, pe__, kamen__i__, ku__a, kr__mar, Gri__, savija__a, sobi__ak, vodi__,
logi__ki, __estica, __ađa, ko__ija, cvije__e, velja__a, ru__ak, vo__e, op__enit, __elo,
doma__in, p__ela, pla__aju__i, plo__a

9. Na praznu crticu upiši **dž** ili **đ** tako da riječ bude pravilno napisana:

__em, __ungla, __amija, svjedo__ba, __avao, kamion__ija, u__benik,
__ogirati, __on, __umbir, grož__e, __ep, kan__a, oštrok__a, glo__em,
ro__ak, Madri__anin

10. Na praznu crticu upiši **ije** ili **ie** tako da riječ bude pravilno napisana:

prom__njen, b__lina, zv__r, oc__niti, r__šavati, čov__k, pob__da, kor__n,
ispov__daonica, sv__tlucati, d__ca, d__lo, ods__k, razum__ti, zaht__vati,
umr__ti, r__čnik, obav__st, don__ti

11. Zaokruži slovo ispred **pravilno** napisane riječi:

- a) natčovjek
- b) podšišati
- c) odjedamput
- d) iznatprosječan

- e) odkad
- f) vrabčić
- g) podcijeniti

12. U sljedećim rečenicama stavi **zarež** gdje je potrebno:

- d) Ivane kada si stigao?
- e) Da nisi došao tko zna što bi bilo sa mnom.
- f) Sitan ali dinamitan.

13. Sljedeće nazive napiši pisanim slovima:

- h) AUSTRO-UGARSKA MONARHIJA _____
- i) MALA KAPELA _____
- j) TRG KRALJA TOMISLAVA _____
- k) ZRINSKO-FRANKOPANSKA ULICA _____
- l) TRG FRANCUSKE REPUBLIKE _____
- m) DALMATINSKA ZAGORA _____
- n) DAN PLANETA ZEMLJE _____

14. Zaokruži slovo ispred riječi koje su napisane u skladu s pravilima pisanja sastavljenog i nesastavljenog pisanja riječi:

- a) sjevero-zapad
- b) video-oprema
- c) staroegipatski
- d) Osman aga
- e) alfa-mužjak
- f) ne dam